

KAINUUN YMPÄRISTÖTERVEYSPALVELUT

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028

päivitetty 5.12.2025

SISÄLLYSLUETTELO

1.	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS.....	3
1.1	JOHDANTO	3
1.2	VALTAKUNNALLISET VALVONTAOHJELMAT	3
1.3	KUNNAN VALVONTASUUNNITELMAT	5
1.4	TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSIA	8
2.	VALVONNAN MAKSULLISUUS	8
3.	VALVONNAN RESURSSIT JA TEHTÄVÄALUEET	9
4.	OSAAMISEN VARMISTAMINEN	11
5.	TIETOJÄRJESTELMÄT	11
6.	LAADUNHALLINTA	12
7.	VIESTINTÄ.....	13
8.	VARAUTUMINEN	13
9.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI JA RAPORTOINTI...13	

LIITTEET

- Liite 1 Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028
- Liite 2 Terveystensuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028
- Liite 3 Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028
- Liite 4 Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028

1. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS

1.1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää perusterveydenhuoltoa. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Korkealaatuinen valvonta edellyttää valvonnan suunnitelmallisuutta ja säännöllisyyttä. Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö (terveydensuojelu-, tupakka-, elintarvike- ja eläinlääkintähuoltolaki) edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ja vaaroja ehkäisevää sekä suojata kuluttajia taloudellisilta tappioilta.

Suunnitelmassa on otettava huomioon valvontaa ohjaavien keskusvirastojen laatima ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma ja eri toimialoja koskevat valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti sekä riskiperusteisesti. Valvontasuunnitelma voi olla monivuotinen ja se tarkastetaan tarvittaessa.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Valvonnalla varmistetaan ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen ja tuetaan terveellisen elinympäristön toteutumista mm. neuvomalla ja ohjaamalla toiminnanharjoittajia ja kuluttajia sekä tekemällä valvontakohteisiin tarkastuksia ja tarvittavia näytteenottoja. Valvontatoimet ovat hyvän hallinnon mukaisia suhteessa epäkohtiin. Ympäristöterveydenhuolto toimii myös ennalta-koivasti antamalla lausuntoja esim. lupa- kaavoitusasioissa sekä varautumalla häiriötilanteisiin. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät edellyttävät jatkuvaa vuoropuhelua ja yhteistyötä eri viranomaisten ja toimijoiden kanssa

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen säännöllinen valvonta on toiminnanharjoittajille useimmiten maksullista. Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaiset valvontamaksut. Kuitenkaan eläinlääkintähuollon eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä alkutuotannon valvonnat eivät pääsääntöisesti ole maksullisia.

1.2 Valtakunnalliset valvontaohjelmat

Ruokavirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ovat valmistelleet ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman vuosille 2025–2028. Ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan liittyvät toimialakohtaiset valvontaohjelmat, joista

säädetään terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) sekä eläinlääkintähuoltolaissa (285/2023). Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma on laadittu vuosille 2025–2028 ja toimialakohtaiset suunnitelmat on laadittu vuosille 2025–2028: terveydensuojelun valtakunnallinen valvontaohjelma, tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma, elintarvikevalvonnasta on annettu toimenpidedetailukot eli valtakunnalliset painopisteet vuodelle 2025. Ruokavirasto on julkaisut elintarvikevalvontaan ja eläinten terveyteen ja -hyvinvointiin liittyvää ohjausta julkaisussa ”Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen suunnitelma (EHO) 2026–2028”. Suunnitelma on viranomaisille suunnatulla Ruokaviraston ekstrasnet sivustolla. Yhteisessä valtakunnallisessa ohjelmassa määritellään keskusviranomaisten valvonnan yhteiset periaatteet. Sen tavoitteena on kehittää ja yhtenäistää keskusvirastojen ohjausta kunnille ja muille valvontaviranomaisille sekä lisätä valvonnan vaikuttavuutta, suunnitelmallisuutta ja laatua. Tavoitteena on yhteiset valvontakäytännöt koko maassa.

Valtakunnallisen ohjelman mukaan valvontasuunnitelmaan on tarkoituksenmukaista sisällyttää valvontaan kuuluvia ja sitä tukevia asioita, kuten:

- suunnittelun tavoitteet toiminnan jatkuvan parantamisen mukaisesti (Plan-Do-Check-Act – periaatteen mukaisesti)
- toiminnan seuranta ja seurannan toteutus (mahdolliset seurattavat tiedot ja mittarit)
- valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin tai toimintaluokittain (elintarvikevalvonta)
- valvontakohteiden rekisteröimis- ja hyväksymismenettelyt
- tarkastustiheydet riskiluokituksen perusteella
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- henkilöstön tehtävät ja vastualueet
- henkilöstön perehdytys- ja koulutussuunnitelma
- tarkastusten tavoitteet, suunnittelu ja toteutus
- valvontayksikön omat painopisteet ja niiden toteutus
- epäilyyn perustuvan valvonnan ym. suunnittelemattoman valvonnan kuvaus sekä näihin suunnitellut voimavarat
- valvonnasta perittävät maksut
- näytteenottosuunnitelmat
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valmiussuunnitelma
- ohjaus, neuvonta ja kouluttaminen sekä viestintäsuunnitelma
- muut ennaltaehkäisevät toimet ja viranomaisyhteistyö

Ohjelmakauden teemana on ydintehtävät ja vaikuttava valvonta, jonka tavoitteena on:

- tietoperusteinen valvonta
- osaaminen
- varautuminen

Ydintehtävien ja vaikuttavan valvonnan ajatuksena on keskittyä ydintehtäviin ja niiden vaikuttavuuteen sekä suhtautua pidättyväisesti uusiin avauksiin tai tehtäviin.

Tavoitteet:

Tietoperusteinen valvonta:

- Valvonnan tietoihin (rekisterit, raportointi) perustuva valvonta
- Riskiperusteisuus ja valvonnan kohdentuminen
- Valvonnan vaikuttavuus ja tehokkuus
- Valvonnan oman toiminnan seuranta ja valvonnan jatkuva parantaminen

Osaaminen

- Osaamisen varmistaminen ja ylläpito
- Myös ns. hallinnollisen osaamisen varmistaminen ja ylläpito

Varautuminen

- Ajankohtaisuus
- Jatkovaa toimintaa ja ylläpitoa

Lisäksi Ruokaviraston toimenpidetaulukossa kehittämisteemana elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa ovat 1) valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, 2) vastuullisuus ja kestävyys sekä 3) teknologia ja tieto. Elintarvikevalvonnan kehittämisteemana on lisäksi petoksellisen toiminnan torjunta ja viranomaisyhteistyö. Eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevia painopisteitä tarkennetaan EHO-suunnitelmassa. Vuonna 2026 käynnistyy aluehallintouudistus, joka tuo merkittäviä muutoksia eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan; aluehallintovirastojen tehtävät tällä sektorilla siirtyvät Ruokavirastoon ja ELY-keskuksista tulee elinvoimakeskuksia. Uusien organisaatioiden käynnistysvaiheessa ei eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnalle aseteta varsinaisia painopisteitä vaan pyritään varmistamaan perustehtävien mahdollisimman häiriötön hoito.

Kunnille asetetaan vuodeksi 2026 yksi eläinlääkintähuollon painopiste: Kunnat varmistavat uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteutumisen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä

1.3 Kunnan valvontasuunnitelmat

Valvontasuunnitelman keskeinen tarkoitus on toteuttaa ympäristöterveydenhuollon säännöllisen valvonnan tehtävät niin, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista, terveyshaittoja ja vaaroja ehkäisevää sekä kuluttajaa taloudellisilta tappioilta suojaavaa. Valvontasuunnitelmalla varmistetaan valvonnan kattavuus eri ympäristöterveydenhuollon toimialoilla. Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisesta ohjelmasta ja kunnan valvontasuunnitelmasta on säädökset ympäristöterveydenhuollon erityislaeissa.

Liitteenä olevissa Kainuun ympäristöterveyspalvelujen suunnitelmissa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025-2028 ja toimialakohtaiset valvontaohjelmat sekä niitä koskevat päivitykset. Myös aiempien vuosien suunnitelmien toteuttamisesta saatu kokemus on hyödynnetty.

todistukset. Toimisto lisää tarvittaessa hakemuksiin liittyvät liitteet VATI:in. Elintarvikkeiden alkutuotannon valvonta on maksutonta.

Kaavio 2. Terveysvalvonnan (terveydensuojelu, elintarvike ja tupakka lainsäädännöt sekä lääkelaki) kohteiden ilmoitus- ja hakemusprosessi.

1.4 Toimintaympäristön muutoksia

Keskeisiä lainsäädännön muutoksia valvontakaudelle: Tupakkalainsäädäntö uudistui niin, että nikotiinipussien valvonta siirtyi lääkelaista tupakkalain mukaiseen valvontaan. Uusi tupakkalaki (251/2025) tuli voimaan 1.8.2025. Uusi laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) tuli voimaan 1.1.2024. Lakia tarkentavia asetuksia tulee voimaan vähitellen, esim. asetus hevosten hyvinvoinnista tulee voimaan vuoden 2026 alusta. Uusi eläinlääkintähuoltolaki (285/2023) tulee voimaan 1.1.2026. Terveysvalvonnalainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelu jatkuu 2026.

Ympäristöterveydenhuollon organisaatiota on kuvattu edellisessä kappaleessa 1.3. Valtion aluehallinnossa on valmisteltu 2025 aikana uudistusta, jossa kootaan valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtäviä uuteen valtakunnalliseen virastoon. Uuden Lupa- ja valvontaviraston toiminta on suunniteltu alkavan 2026. Aluehallintovirastojen ja Valviran terveydensuojelun ja tupakkavalvonnan tehtävät keskitetään Lupa- ja valvontavirastoon. Vastaavasti aluehallintovirastojen elintarvikevalvonnan sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tehtävät siirtyvät Ruokavirastoon.

Globaali geopoliittinen tilanne vaikuttaa myös ympäristöterveydenhuoltoon mm siten, että valmius- ja häiriötilannesuunnitelmia päivitetään säännöllisesti ja koulutetaan henkilökuntaa näistä teemoista. Yhteistyötä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa jatketaan aktiivisesti. Esim. eläinperäisen alkutuotannon ja vesihuollon valvontakohteissa huomioidaan erilaisiin poikkeustilanteisiin varautumista tarkastusten yhteydessä.

Ilmastonmuutokseen liittyvät haasteet voivat lisätä ympäristöterveydenhuollon tehtäviä esim. rakennuksien/tilojen lämpötilojen ja kosteuden hallinnan valvonnassa. Kainuun alueella väestökehityksessä näkyy ikääntyvien ikäluokkien kasvutrendi ja maatalouden väheneminen. Eläinsuojeluilmoituksissa on havaittu kasvavaa trendiä, mikä on yhteyksissä todennäköisimmin lemmikki- ja pieneläinten kasvaviin määriin ja ihmisten yleiseen valvutuneisuuteen liittyen.

2. VALVONNAN MAKSULLISUUS

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuuden ja maksullisuuden lisäämisen tarkoituksena on ollut tehostaa ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön edellyttämää kunnallista valvontaa sekä lisätä valvonnasta perittäviä maksuja kunnan ympäristöterveydenhuollon voimavarojen turvaamiseksi. Tämän vuoksi olisi ympäristöterveydenhuoltoa koskevien lakimuutos-

ten perustelujen mukaan (HE 179/2005) ensiarvoisen tärkeää, että kunnan ympäristöterveydenhuoltoyksikön valvonnastaan perimät maksut voitaisiin käyttää yksikön toiminnan kehittämiseen, esimerkiksi tarvittavan lisähenkilöstön palkkaamiseen.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontamaksujen perimiseen oikeuttavat säännökset on sisällytetty ympäristöterveydenhuollon eri lakeihin (elintarvikelaki 71 §, terveydensuojelulaki 50 § ja tupakkalaki 91 §).

Sotkamon kunnan ympäristöterveysjaosto on hyväksynyt ympäristöterveydenhuollon maksutaksan 18.12.2025 § 51. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa sisältää em. erityislakien sekä eläinlääkintähuoltolain (285/2023) ja lääkelain (395/1987) nojalla perittävät maksut. Maksut on määriteltä niin, että ne vastaavat enintään suoritteiden tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalain ja elintarvikelain vuosimaksut ovat poikkeuksena veroluonteisia. Ympäristöterveydenhuollon taksa on ympäristöterveydenhuollon internetsivuilla ja taksa päivitetään tarvittaessa kerran vuodessa ja lakimuutosten perusteella.

3. VALVONNAN RESURSSIT JA TEHTÄVÄALUEET

Elintarvikevalvontaa on vastuutettu sekä eläinlääkintähuollolle että terveystarkastajavonnalle. Eläinlääkintähuolto huolehtii eläinperäisten elintarvikkeiden valvonnasta. Kainuun ympäristöterveyspalveluissa on 10 terveystarkastajaa, jotka työskentelevät elintarvike- ja terveydensuojelutiimissä. Terveystarkastajat vastaavat valvontakohteiden suunnitelmallisesta valvonnasta ja muusta elinympäristöömme liittyvästä ympäristöterveysvalvonnasta. Muu kuin suunnitelmallinen valvonta käsittää mm. huoneistojen hyväksymiseen / ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen tarkastamiseen liittyvät tarkastukset, valituksiin liittyvät tarkastukset, asuinhuoneistojen tarkastukset, näytteenotto, lausuntojen valmistelu ja epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittelyt sekä lupa-asioiden valmistelu, suunnittelutyö ja muut hallinnolliset tehtävät.

Terveystarkastajat antavat lausuntoja ympäristöterveyden näkökulmista mm. kaavoituksesta, maa-aineisten käsittelystä, energiantuotannosta ja erilaisista toiminnoista, joilla voi olla vaikutusta elinympäristömme terveellisyyteen. Terveystarkastajat ja eläinlääkintähuollon viranhaltijat kehittävät ja päivittävät häiriötilanne- ja valmiussuunnitelmia sekä osallistuvat näihin teemoihin liittyviin harjoituksiin. Ympäristöterveyden huollon sektorilla lainsäädäntö uudistuu jatkuvasti ja vaatii perehtymistä sekä toimijoiden opastusta, neuvontaa ja koulutustilaisuuksien järjestämistä.

Eläinlääkintähuollossa on 10 praktikkoeläinlääkärin virkaa kuudessa toimipisteessä. Praktikkoeläinlääkärit vastaavat eläinten terveyden ja sairauden hoidosta ja hoitavat eläintautilain mukaisia tehtäviä yhdessä valvontaeläinlääkäreiden kanssa. Päivystysaikaan päivystävät eläinlääkärit hoitavat kiireelliset eläinten terveyteen- ja hyvinvointiin liittyvät virkatehtävät.

Koko valvontayksikön alueella toimivat hygieenikkoeläinlääkäri ja kaksi valvontaeläinlääkärää. Hygieenikkoeläinlääkäri vastaa mm. eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevien hyväksyttyjen elintarvikehuoneistojen ja sivutuotteiden valvonnasta. Hygieenikkoeläinlääkäri toimii myös eläinlääkintähuollon tulosityksikön esihenkilönä. Valvontaeläinlääkärit vastaavat eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta sekä eläinperäisen alkutuotannon elintarvikevalvonnasta.

Avustavaa henkilökuntaa ovat kuusi pieneläinhoitajaa sekä toimistos sihteeri. Pieneläinhoitajien määrää on lisätty aikaisemmasta asiakastytyväisyysskyselyssä ajanvarauksen tavoitettavuudesta saatujen palautteiden perusteella. Kuhmon vastaanotolla on vuoden 2025 alusta työskennellyt kaksi eläinlääkärää ja pieneläinhoitajaa.

Liitteenä olevien suunnitelmien osalta on huomioitava, että tarkastuksen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on huomioitu tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Matkoihin käytettävää aikaa ei ole huomioitu. Tällöin valvontaan käytetty kokonaisaika on todellisuudessa pitkien välimatkojen vuoksi suurempi kuin liitetaulukkoissa esitetty tarkastuksiin menevä aika. Tarkastusten sisältö ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika sekä valvontakohtetyyppien tarkastustiheydet on esitetty toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Eläinlääkintähuollon resurssitarpeiden kartoitus on esitetty eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelmassa liitteessä 4. Taulukossa 1 on esitetty käytettävissä olevat terveysvalvonnan voimavarat (toimialoittain arvio suunnitelmalliseen terveysvalvontaan käytettävistä henkilötövuosista) ja suunnitelmallisen valvonnan kohteiden lukumäärät. Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkempi kuvaus valvontahenkilöstön riittävydestä ja pätevyydestä on liitteenä olevissa valvontasuunnitelmissa. Valvontasuunnitelmia laadittaessa on otettu huomioon, että käytettävissä olevista voimavaroista on mahdollista käyttää vain osa nimenomaan suunnitelmallista valvontaa varten.

	Valvonta-kohteiden lukumäärä	Käytettävissä kokonaisuudessa (htv)	Valvonnan tarve 2026 riskinarvioinnin perusteella (htv)
Elintarvikevalvonta (sis alkutuotanto ja laitosvalvonta)	1236	5,3	1,0
Terveydensuojelun valvonta	450	5	0,5
Tupakkavalvonta	84	0,1	0,1
Yhteensä	1770	10,4	1,6

Taulukko 1. Taulukossa on toimialoittain arvio suunnitelmalliseen terveysvalvontaan käytettävistä henkilötövuosista ja suunnitelmallisen valvonnan kohteiden lukumäärät.

Taulukon tiedot koskevat tarkastuksiin liittyvää voimavarojen käyttöä. Taulukossa ei ole huomioitu matkoihin kuluvaa aikaa, mikä Kainuun alueella on merkittävä työajallisesti (vuosittain noin 0,5-1 htv).

Muu voimavarojen käyttö kohdistuu mm. ennakoivaan terveysvaarojen poistamiseen ja vähentämiseen muodostamalla kannanottoja mm. toiminnoista (esim. kaivostoiminta), joilla voi olla vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Lisäksi hallinnollisten työtehtävien lisäksi neuvomme, viestimme, koulutamme ja ylläpidämme häiriö- ja valmissuunnitelmia sekä edistämme niihin liittyvää yhteistyötä viranomaisten ja eri toimijoiden kanssa.

4. OSAAMISEN VARMISTAMINEN

Valvontaviranomaisen on varmistettava, että henkilökunnalla on riittävä osaaminen ja että osaamista pidetään yllä säännöllisellä kouluttautumisella. Viranhaltijan on tunnettava omalla vastuulla olevan toimialan lainsäädäntö ja osattava soveltaa sitä virkavastuulla. Viranhaltijoilla on myös oltava riittävä hallinnollinen ja hallinnollisten prosessien osaaminen. Hallintolaissa (434/2003) säädetään viranomaisten harkintavaltaa ohjaavien oikeusperiaatteiden keskeisistä perusteista. Nämä oikeusperiaatteet ovat hallinnon lainalaisuuden periaate, yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate (HL 6 §, HE 72/2002). Viranomaisten on aina noudatettava näitä periaatteita. Lisäksi valvontaviranomaisen työtä yleisellä tasolla ohjaavaa lainsäädäntöä ovat mm. julkisuuslaki (621/1999), yleinen tietosuoja-asetus ((EU) 2016/679), kuntalaki (410/2015) ja laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003).

Hyvä hallinnollinen osaaminen on edellytys myös pakkokeinojen toteuttamiselle. Valvontaviranomaisen velvollisuus on ryhtyä hallinnollisiin pakkokeinoihin tarvittaessa.

Henkilöstön jatkuvalla ja monipuolisella kouluttautumisella on keskeinen merkitys valvontasuunnitelman suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen kannalta. Talousarvion laatimisen yhteydessä suunnitellaan myös henkilöstön osaamisen kehittämistä ja ympäristöterveydenhuollon kehittämistoimia. Lisäksi koulutustarpeista ja muodoista sovitaan kehityskeskusteluissa. Koulutuksen toteutumista, koulutuspäivien määrää ja kustannuksia seurataan (etäyhteyksiä hyödynnetään tehokkaasti) Uusille työntekijöille suunnitellaan perehdyttämishjelma ja hyödynnetään mm. perehdyttämislomakkeita.

5. TIETOJÄRJESTELMÄT

Ympäristöpalveluilla on käytössä valtakunnallinen ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä Vati. Valtion taloustilanteen heikkenemisen vuoksi Ruokavirasto on pyytänyt ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiltä rahoitusta Vatin käytettävyyden parantamiseen vuosiksi 2025–2027. Kainuun ympäristöterveyspalvelut on mukana rahoituksessa, jonka kustannus on noin 4300 euroa vuodessa. Valvontayksiköiden ra-

hoituksen myötä pyritään toteuttamaan aikaisempaa paremmin käyttäjien toivomia muutoksia järjestelmään. Ympäristöpalveluilla on edustaja Ruokaviraston kehittämisryhmässä.

Tallennettuun tietoon perustuva viranomaistoiminta on keskeistä valvonnan vaikuttavuuden kannalta. Valvontatietojärjestelmä VATliin kirjataan valvontakohteet, suoritettut tarkastukset, näytteenotot, toimenpidepyynnöt ym. valvontaan liittyvät toimenpiteet. Tietojärjestelmän tavoitteena on huomioida käyttäjien tarpeet valvonnan suunnittelussa ja päivittäisessä valvontatyössä. Valvontaviranomaisen tehtävänä on huolehtia valvonnan tietopohjan luotettavuudesta. Valvontatietoja hyödynnetään valvontayksikön toiminnassa, toiminnan seuraamisessa ja sen jatkuvassa parantamisessa. Valvontatietojen perusteella valvontaa toteutetaan riskiperusteisesti siten, että se on mahdollisimman vaikuttavaa.

Valvontayksikötietojen hallintajärjestelmä, VYHA järjestelmä, lopetettiin 2024 aikana ja vuoden 2024 raportointi toteutettiin toisella tavalla. 2025 aikana Ruokavirasto työsti uutta VYHA järjestelmää, mutta sitä ei saatane raportointivälineeksi vielä 2025 raportoinnille.

Ilppa on ympäristöterveydenhuollon sähköinen ilmoituspalvelu 11/2020 alkaen. Ilppaa voi käyttää elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaisen toiminnan ilmoittamiseen. Ilmoittaminen Ilpan kautta toimii Suomi.fi palveluportaalin kautta. Ilppa on osa VATI-järjestelmää. Ilpasta tiedot tulevat viranomaisen käsiteltäväksi sähköisesti. Ilpassa voi ilmoittaa toiminnan aloittamisesta, olennaisesta muuttamisesta, lopettamisesta sekä elintarvike- ja vesiepidemioista. Ilpan kautta on tullut vuonna 2025 noin 90 % kaikista elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisista ilmoituksista. Määrää pyritään nostamaan edelleen. Tupakkalain mukaiset vähittäismyyntipaikkojen hakemukset sekä tukkumyyntipaikkojen ilmoitukset voi tehdä Valviran ylläpitämän uudistetun tupakkarekisterijärjestelmän kautta.

Valvonnan viranomaisextranet Pikantti (Ruokaviraston sivusto) ja Valviran ekstranet ovat viranomaisille suunnattuja verkkopalveluja. Ne tehostavat viranomaisten välistä viestintää: jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Näihin ekstranet sivustoihin käyttöoikeudet ovat koko ympäristöterveydenhuollon henkilöstöllä.

Eläinlääkintähuollon käytössä olevat tietojärjestelmät on kuvattu liitteessä 4.

6. LAADUNHALLINTA

Toiminnassamme on tavoitteena jatkuva kehittäminen ja kehittyminen yhdessä oppien. Laatuasioita käsitellään ja seurataan säännöllisissä ympäristöterveyshuollon johtoryhmän, yksiköiden ja tiimien kokouksissa. Sisäisiksi auditteiksi koulututui 2025 aikana kolme henkilöä. Auditointeja jatketaan vuosittain. Laajennamme LaatuNet laadunhallintajärjestelmää käyttöä ympäristöterveyshuollon vastuualueellamme mm. havainnoissa ja kehittämistoimissa. Panos-

tamme 2026 aikana erityisesti työohjeiden päivitykseen ja tiedonhallinnan rakenteiden selkiyttämiseen mm verkkoasemilla.

7. VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Asiakastytyväisyydestä kerätään tietoa laatujärjestelmän ja Sotkamon kunnan käytäntöjen mukaisesti. Palautteet käsitellään vastuualueen kokouksissa. Palautteesta raportoidaan vuosikertomuksessa ja sitä hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon toiminnan kehittämisessä.

Ympäristöterveydenhuollon Internet-sivuilla on laitettu toimijoille ja kuntalaisille suunnattua ohjeistusta ja lomakkeita. Kainuun ympäristöterveyspalvelujen verkkosivut päivitettiin 2025 aikana (Sotkamon kunnan sivuista erilliset internet-sivut).

Viestinnässä noudatetaan vastuukunnan, Sotkamon, viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Häiriötilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyötä Sotkamon ja muiden Kainuun kuntien viestinnästä vastaavien tahojen kanssa. Vuoden 2024 aikana on laadittu häiriötilanteiden viestintäsuunnitelma yhteistyössä ympäristöterveyspalvelujen henkilökunnan ja Sotkamon kunnan viestinnästä vastaavien kanssa.

Tutkimusprojekteita ja muista ympäristöterveydenhuollon ajankohtaisista asioista tiedotetaan harkinnan mukaan tiedotusvälineille ja ympäristöterveydenhuollon internet-sivuilla.

8. VARAUTUMINEN

Päivitämme säännöllisesti ympäristöterveydenhuollon eri toimialueita koskeva häiriötilannesuunnitelmia yhteistyössä kuntien, Pelastuslaitoksen ja hyvinvointialueen kanssa. Hyödynnämme päivitetyssä valtakunnallisia ohjeita (mm. THL:n, Ruokaviraston ja Valviran ohjeet). Toimintasuunnitelmaan kuuluu mm. vesi- ja elintarvikeperäisten epidemioiden selvittämistä koskeva suunnitelma. Pandemiasuunnitelma on tarkistettu v. 2020 ja pandemiavalmiuden kehittäminen kuuluu jatkossa vuosittaisiin tehtäviin. Eläinten evakointisuunnitelman valmistui osana Kainuun sotien evakointisuunnitelmaa v. 2022 ja se on päivitetty v. 2024.

Tärkeä osa häiriötilanteisiin varautumista on koulutuksiin ja harjoituksiin osallistuminen.

9. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Arviointituloksilla ja valvonnasta saaduilla kokemuksilla on keskeinen merkitys seuraavia valvontasuunnitelmia laadittaessa. Valtakunnallisen ohjelman mukaan arviointiin tulee sisältyä mm.

- 1) suunnitellun toiminnan ja valvonnan tehokkuus ja kattavuus,
- 2) tarkastusten määrä,
- 3) näytteiden määrä,
- 4) valvonnasta saatujen tulot ja niiden kohdentuminen,
- 5) voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus,
- 6) toiminnan kehittämistarpeet sekä
- 7) auditoinnit, arviointi- ja ohjauskäynnit ja muu palaute

Valvontasuunnitelmien toteutumista seurataan säännöllisesti noin kerran kuukaudessa terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palavereissa. Lisäksi tiimipalavereissa voidaan arvioida valvontaresurssien ohjaamista tarkastuksilla havaittujen epäkohtien valvontaan tai suunnitella tarkastusten painottamista jollekin tietylle valvonnan sektorille.

Tarvittaessa tiimipalavereissa käydään läpi mahdollisten valvonta- ja näytteenottoprojektien tulokset sekä päätetään mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

Aluehallintovirasto (2026 ohjaus siirtyy Ruokavirastoon ja Lupa- ja valvontavirastoon) ohjaa ympäristöterveydenhuoltoa alueellaan ja arvioi kuntien ympäristöterveydenhuollon suunnitelmallista valvontaa ja valvonnan järjestämistä. Tätä tehtävää aluehallintovirasto toteuttaa mm. arviointi- ja ohjauskäynneillä.

Arviointi- ja ohjauskäynnillä tarkoitetaan järjestelmällistä tarkastelua, jolla selvitetään valvontayksikön toiminnan lainsäädännön- ja suunnitelmien mukaisuutta. Käynnin tavoitteena on ohjata valvonnan laatua ja yhdenmukaisuutta yleisesti sekä edistää resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä kehittämällä valvonnan riskiperusteisuutta ja tehokkuutta. Arviointi- ja ohjauskäynneillä esitetyt asiat huomioidaan toimintaa kehitettäessä. Valvontasuunnitelmien toteutuminen arvioidaan vuosittain ja raportoidaan aluehallintovirastolle. Toimintaan kohdistuu myös EU perusteisia tarkastuskäyntejä.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi tehdään vuosittain seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä Sotkamon kunnan ympäristöterveysjaostossa. Arvioinnissa tarkastellaan kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja suunnitellut tarkastukset sekä näytteenotto ovat toteutuneet valvontakohde-tyypeittäin. Arvioinnissa perustellaan syyt mahdollisesti toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta sekä esitetään toimenpiteet, joiden avulla tavoitteet toteutuisivat paremmin seuraavan tarkastelujakson aikana. Toteutumisen arvioinnissa kiinnitetään huomio myös henkilöstövoimavarojen riittävyyteen suhteessa valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan. Lisäksi arvioidaan valvonnasta saadut tulot valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti.

VATI tietojärjestelmästä voidaan ketterästi koostaa mm. valvontanäytteisiin liittyviä tietoja analyysituloksista esim. talous- ja uimavesistä. VATI järjestelmän laaja käyttö vähentää erillisraportoinnin tarvetta: viranomaiset voivat hyödyntää yhteistä tietokantaa.

Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028

päivitetty 5.12.2025

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	3
2.	KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT	3
3.	TOIMINNAN JATKUVA PARANTAMINEN	4
3.1.	TOIMINNAN SUUNNITTELU (PLAN)	4
3.2.	TOTEUTUS JA SÄÄNNÖLLINEN SEURANTA (DO)	4
3.3.	ARVIOINTI JA RAPORTOINTI (CHECK)	4
3.4.	TOIMINNAN KEHITTÄMINEN (ACT)	5
4.	VALVONTAKOhteet	5
4.1.	REKISTERÖIMIS- JA HYVÄKSYMISMENETTELYT	5
4.2.	TARKASTUSTIHEYs	6
5.	RESURSSOINTI	6
5.1.	HENKILÖSTÖN TEHTÄVÄT, VASTUUALUEET JA VELVOLLISUUDET	6
5.2.	PEREHDYTYS- JA KOULUTUSSUUNNITELMA	7
6.	VALVONTAMENETTELYT	7
6.1.	TARKASTUKSET	7
6.1.1.	<i>Tarkastusten tavoite, sisältö ja toteutus</i>	8
6.1.2.	<i>Valvonnan painopisteet ja projektit</i>	8
6.1.2.	<i>Valvontakirjanpito</i>	9
6.1.3.	<i>Virallisen valvonnan perusteella käynnistettävät toimet</i>	9
6.1.4.	<i>Maksut</i>	9
6.2.	NÄYTTEENOTTO	10
6.3.	OHJAUS, NEUVONTA, KOULUTTAMINEN JA MUU VIESTINTÄ	11
7.	VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN ...	11

LIITTEET

LIITE 1 Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2025–2028

1. JOHDANTO

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista (EU 2017/625) määrää, että elintarvikevalvonnan tulee olla suunnitelmallista, sen toimeenpano dokumentoitujen menettelyiden mukaista, valvonnan tulokset tulee arvioida säännöllisesti ja toimintaa on parannettava aikaisempien tulosten perusteella. Suomessa kansallisen tason viranomaismenettelyt on dokumentoitu elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan (VASU). Vasuun sisältyvän valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman toteuttamiseksi elintarvikelain (297/2021) 39 § velvoittaa kunnan elintarvikeviranomaisia laatimaan elintarvikevalvontaa koskevan valvontasuunnitelman. VASUn 2025-2028 valtakunnalliset painopisteet pohjautuvat seuraaviin kehittämisteemoihin: 1) valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, 2) vastuullisuus ja kestävyys sekä 3) teknologia ja tieto. Elintarvikevalvontaa toteutetaan jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti. Teemoista johdettuja tavoitteita ovat valmiuden ja varautumisen osalta valmiussuunnittelu ja valmiusharjoittelut, ruokaturvan kehittäminen, ja valvonnan fokusoinnin kehittäminen. Vastuullisuuden ja kestävyys osalta vaikuttava ja riskiperusteinen valvonta sekä petoksellisen toiminnan torjunta. Teknologian ja tiedon osalta tietojärjestelmien kehittäminen ja uusien järjestelmien käyttöönotto, uuden lainsäädännön toimeenpano ja ohjeistaminen sekä toimijoiden ohjaus ja neuvonta, aikaisempien valvontatulosten pohjalta painottuvat asiat, tiedon ja teknologian hyödyntämisen kehittäminen valvonnassa, mittareiden kehittäminen sekä etämyynnin valvonnan kehittäminen. Valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelma palvelee valvontayksikköä oman toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Elintarvikevalvontasuunnitelma on julkinen asiakirja, josta toimijat ja kuntalaiset saavat tietoa elintarvikevalvonnasta.

2. KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT

Kunnan tehtävänä on huolehtia elintarvikelain mukaisesta valvonnasta alueellaan. Kunnan elintarvikevalvontatehtäviä ovat

- kunnan valvontaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen hyväksyminen ja ilmoitusten käsittely
- alkutuotantopaikkojen, elintarvikehuoneistojen ja muiden elintarvikealan toimijoiden (ml. maahantuojien) olosuhde- ja tuotevalvonta sekä oma-valvonnan valvonta
- kotimaassa tuotettujen elintarvikkeiden ja elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden valmistuksen, myynnin sekä markkinoinnin valvonta
- kaupan ketjussa olevien elintarvikkeiden ja niiden markkinoinnin valvonta (ml. luomuelintarvikkeet)
- verollisten alkoholijuomavarastojen sekä alkoholijuomien valmistuspaikan tai tilaviinimyymälän yhteydessä olevien elintarvikehuoneistojen valvonta
- elintarvikealan toimijoiden ja kuluttajien neuvonta ja tiedottaminen, valtion viranomaisten avustaminen eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa sekä elintarvi-

- kesäaännösten mukaisten ilmoitusten ja raporttien tekeminen Lupa- ja valvontavirastolle (LVV) ja Ruokavirastolle
- osallistua alueellaan terveydelle vaarallisten tuotteiden takaisinvetoihin ja muihin toimenpiteisiin
- osallistua elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyön järjestämiseen kunnassa.

3. TOIMINNAN JATKUVA PARANTAMINEN

Elintarvikevalvontaa toteutetaan jatkuvan parantamisen Plan-Do-Check-Act (PDCA) periaatteen mukaisesti. Elintarvikevalvontasuunnitelmassa kuvataan toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja seurannan, arvioinnin ja raportoinnin sekä kehittämisen menettelyt.

3.1. Toiminnan suunnittelu (Plan)

Ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvontasuunnitelma laaditaan viranomaisvalvonnan toimijoihin ja kuluttajiin kohdistuvien vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseksi eli siten, että elintarvikevalvonta on virallista valvontaa koskevan asetuksen 9 artiklan vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvonnan suunnittelussa huomioidaan myös yleisesti viranomaistoimintaa koskevat hyvän hallinnon perusteet (hallintolaki 434/2003), jotka takaavat asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen. Tehokas valvonnan järjestäminen varmistaa kansantalouden näkökulmasta tarkoituksenmukaista viranomaisresurssien käyttöä. Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain.

3.2. Toteutus ja säännöllinen seuranta (Do)

Ympäristöterveydenhuollossa seurataan elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumista säännöllisesti vuoden aikana, jotta valvonnan toimeenpanossa on mahdollista hyödyntää ajantasaista tietoa. Seurannan perusteella ympäristöterveysjohtaja kohdentaa tarvittaessa voimavaroja tarkoituksenmukaisesti lyhyelläkin aikavälillä. Valvontasuunnitelmassa kuvataan ympäristöterveydenhuollossa käytössä olevat toteutuksen seurannan menettelyt.

3.3. Arviointi ja raportointi (Check)

Ympäristöterveydenhuolto hyödyntää valvontatuloksiaan oman toimintansa kehittämisessä. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan sisällytetään suunnitelma elintarvikevalvonnan toteutumisen arvioinnista. Suunnitelmassa kuvataan, kuinka elintarvikevalvonnan seurannasta saatavia tietoja analysoidaan ja johtopäätöksiä hyödynnetään valvonnan suunnittelussa ja toteutuksessa vuosittain ja tarpeen mukaan pidemmällä aikavälillä. Suunnitelmassa kuvataan myös, miten ympäristöterveydenhuollossa hyödynnetään sisäisten ja ulkoisten auditointien sekä arviointi- ja ohjauskäyntien tuloksia.

3.4. Toiminnan kehittäminen (Act)

Ympäristöterveydenhuollossa kehitetään elintarvikevalvontaa VASUn ja ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman kansallisten tavoitteiden mukaisesti. Aikaisempien valvontatulosten lisäksi kehittämisessä huomioidaan muut valvontaan vaikuttavat tekijät, kuten uudet riskit ja tutkimustieto, valvontayksikön omat painopistealueet ja projektit, lainsäädännön ja toimintaympäristön muutokset sekä auditointien tulokset.

4. VALVONTAKOhteet

Liitteessä 1 on listattu valvontakohteiden lukumäärät toimintatyypeittäin sekä niiden riskiluokitukset, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä keskimääräinen aika.

Elintarvikevalvontakohteet jakautuvat Kainuun ympäristöterveyspalveluissa seuraavasti:

- hyväksyntää edellyttäviä laitoksia 14
- rekisteröityjä elintarvikehuoneistoja 736
- alkutuotannon kohteita 486, joista säännöllisen valvonnan kohteita 239

Kohdemäärä perustuu 2024 suoritettuun valvontakohteiden laskentaan.

Tarkastusaikaa arvioitaessa on otettu huomioon kohteen ominaisuudet, kuten riskiluokitus ja valvontahistoria, tarkastuksen valmistelu ja sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Käytettävässä ajassa ei huomioida matkaa valvontakohteeseen. Kainuun ympäristöterveyspalvelujen valvonta-alueella välimatkat valvontakohteisiin voivat olla pitkiä. Vaikka matkoihin kuluu aikaa ei lasketa tarkastusaikaan, on sillä vaikutusta valvontaresursseihin.

4.1. Rekisteröimis- ja hyväksymismenettelyt

Elintarvikealan toimijan on tehtävä rekisteröinti-ilmoitus toiminnastaan viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja toiminta on pienimuotoista. Myös alkutuotannon toimijan sekä kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus. Toimija tekee rekisteröinti-ilmoituksen ympäristöterveydenhuollon sähköiseen ilmoituspalveluun (ilppa), jonka kautta tiedot siirtyvät valvontarekisteriin (VATI). Ilmoituksen voi tehdä myös ilmoituslomakkeella.

Rekisteröinti-ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Käsittelyn yhteydessä suoritetaan valvontakohteen alustava riskinarviointi. Alustavaan riskinarviointiin perustuva ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan yhden, kolmen tai kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Sen jälkeen tarkastustiheys määräytyy tarkastuksella tehtyjen havaintojen, riskinarvioinnin ja Ruokaviraston laatimien ohjeiden perusteella. Ilmoituksen käsittelyn jälkeen kohteesta tulee elintarvikevalvonnan valvontakohteeksi, joka on yleensä myös suunnitelmallisen valvonnan piirissä.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä peräisin olevia elintarvikkeita, on haettava toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Toimivaltainen valvontaviranomainen tekee päätöksen elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta. Viranomainen tallentaa VATI:in tiedot elintarvikehuoneistosta ja sen hyväksymisestä. Hyväksymispäätöksen jälkeen kohde kuuluu suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

4.2. Tarkastustiheys

Elintarvikevalvonnan tarkastukset perustuvat EU-säädöksiin, elintarvikelakiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin. Valvontaa suoritetaan riskiperusteisesti ja kohteiden tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin kautta. Tarkastustiheyden määrittämiseen käytetään Ruokaviraston valtakunnallista riskinarviointiohjetta 1028/04.02.00.01/2022/6. Ohjeeseen sisältyy kriteerit perusvalvontatiheyden laskemiseen, mutta ei nostamiseen. Kohteiden tarkastustiheydestä voi poiketa vain perustellusta syystä ja paikalliseen riskinarvioon perustuen. Riskinarvioon vaikuttavat esimerkiksi aikaisemmat valvontatulokset ja asiakaspalautteet.

Alkutuotannon tarkastuksia tehdään suunnitelmallisesti maidontuotantotiloille, kananmunantuotantotiloille ja kalanviljelylaitoksille. Tarkastustiheys kaikilla on 0,2/vuosi ellei riskinarvioinnin perusteella tarkastustiheyttä lisätä. Tarkastukset eivät ole jakaantuneet tasaisesti viiden vuoden periodille, eli joinain vuosina tarkastuksia on vain muutamia.

5. RESURSSOINTI

5.1. Henkilöstön tehtävät, vastualueet ja velvollisuudet

Elintarvikevalvonta on jaettu terveystarkastuksen ja eläinlääkintähuollon kesken. Terveystarkastuksen elintarviketiimille kuuluu rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen valvonta. Eläinlääkintähuollolle kuuluu hyväksyttävien elintarvikehuoneistojen, eläinperäisten elintarvikkeiden ensisaapumispaikkojen valvonta ja eläinperäisen alkutuotannon valvonta. Lisäksi eläinlääkärille kuuluvat elintarvikevalvonnassa valvontatehtävät, joihin vaaditaan eläinlääkärin pätevyys. Elintarviketiimissä valvontakohteet on jaettu valvojien kesken alueellisesti tai toimintatyyppin mukaan.

Elintarvikevalvontaviranomaiselle kuuluvat tehtävät on pääosin delegoitu ympäristöterveyspalveluiden viranhaltijoille Sotkamon kunnan ympäristöterveysjaostossa 1.2.2023 4 §.

Kaikkiaan elintarvikevalvontaan on käytettävissä n. 5,3 htv. Henkilötyövuodet käsittävät viiden elintarvikevalvontaa tekevän terveystarkastajan työajan sekä hygieenikkoeläinlääkärin ja valvontaeläinlääkärin elintarvikevalvontaan käyt-

tämän työajan. Hygieenikkoeläinlääkäri ja valvontaeläinlääkäri käyttävät kokonaistyöajastaan vain osan elintarvikevalvontatehtäviin.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliseen valvonnan tarkastuksiin arvioidaan käytettävän vuosittain aikaa n. 1 htv. Tämä aika sisältää myös suunnitelmalliseen valvontaan liittyviin seurantatarkastuksiin käytetyn ajan. Seurantatarkastuksiin arvioidaan käytettävän 3–4 % suunnitelmalliseen valvontaan käytettävästä kokonaistyöajasta. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseja varataan myös ruokamyrkytysten ja asiakasvalitusten selvittämiseen, häiriötilannesuunnitelman päivittämiseen. Tähän arvioidaan käytettävän 0,4 htv.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliseen valvontaan käytettävissä olevia resursseja vähentävät myös muut ympäristöterveyspalveluiden tehtävät kuten esimerkiksi ohjeiden ja lausuntojen laatiminen, laatutyö ja VATI:in liittyvät päivitykset. Lisäksi resursseja on varattu näytteenottopyyntöihin, viestintään ja koulutuksiin 1 htv määrä. Lisäksi elintarviketiimille kuuluu tupakanmyynnin valvonta sekä tupakan- ja nikotiinimyyntilupien myöntäminen. Näiden tehtävien ajankäyttö on arvioitu tupakkavalvonnan valvontasuunnitelmassa. Koska samat henkilöt tekevät tupakkavalvonnan ja elintarvikevalvonnan, ei elintarvikevalvontaan ole käytettävissä koko laskennallista henkilöstöresurssia.

Resurssipuute elintarvikevalvonnassa on todennettavissa muun muassa tarkastelemalla vuosittaisen valvonnan kattavuutta. Mikäli säännöllistä valvontaa vaativat kohteet jaettaisiin tasaisesti valvontatyötä tekeville tarkastajille, tulisi vuosittaiseksi tarkastajakohtaiseksi tarkastusmääräksi selvästi keskusviraston ohjeistuksen ylittävä määrä tarkastuksia. Keskusviraston ohjeistuksen mukaisessa tarkastusmäärässä ei oteta esimerkiksi huomioon valvontayksikköjen erityispiirteitä (mm. pitkiä välimatkoja). Käytettävissä olevia resursseja on kohdennettu riskinarvioinnin perusteella kohteisiin, joiden toiminnassa on suuremmat riskit, sekä kohteisiin, joihin aikaisemman valvontahistorian perusteella vaaditaan enemmän valvontaa. Pienemmän riskiluokan kohteita tarkastetaan vastaavasti harvemmin.

5.2. Perehdytys- ja koulutussuunnitelma

Uusien henkilöiden perehdyttämiseen on laadittu perehdytysohjeet. Valvontayksikössä osallistutaan Ruokaviraston ja aluehallintoviraston järjestämiin koulutuksiin. Lisäksi osallistutaan muiden tahojen järjestämiin elintarvikevalvontaan liittyviin koulutuksiin.

Jokaisen työntekijän koulutustarve ja työn tavoitteet sekä niiden toteutuminen käydään läpi henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa.

6. VALVONTAMENETTELYT

6.1. Tarkastukset

6.1.1. Tarkastusten tavoite, sisältö ja toteutus

Tarkastusten tavoitteet ja sisällöt suunnitellaan riskiperusteisesti eri valvontakohtetoimintatyypeille. Tavoitteena on, että tarkastukset kattavat riskiperusteisesti määriteltujen tarkastuskertojen kautta valvontakohteen omavalvonnan, tilat, olosuhteet ja toimintatavat mukaan lukien myyntitavat, asiakirjat, tuotteet ja tuotteista annettavat tiedot niin pakkauksessa, etämyynnissä kuin markkinoinnissa.

Elintarvikehuoneistojen valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään pääasiassa Oiva-arviointijärjestelmän mukaisesti. Kaikki Oiva-arviointiohjeiden sisältämät asiat tarkastetaan vähintään kerran kolmen vuoden aikana, jos asiaa sovelletaan kohteessa. Asiakokonaisuuksia tai asioita valvotaan kohteessa riskiperusteisesti useammin kuin kerran kolmessa vuodessa, jos niiden tila voi muuttua nopeasti ja epäkohdat niissä vaikuttavat välittömästi ja olennaisesti elintarviketurvallisuuteen.

Tarkastukset pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta, ajankohtana kun valvontakohteessa on toimintaa. Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti kohteessa paikan päällä. Valvontakäyntejä voidaan tehdä myös kotirauhan piiriin kuuluvissa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa, jos tarkastuksen tekeminen on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Tällaisen tarkastuksen saa tehdä ainoastaan toimivaltainen valvontaviranomainen. Tarkastus voidaan toteuttaa myös etätarkastuksena (asiakirjatarkastus). Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastuksia ja käytetään elintarvikelain mukaisia pakkokeinoja. Uusintatarkastuskäynti voidaan korvata toimijan kirjallisella ilmoituksella, valokuvilla tai videotallenteilla.

Eläinperäisen alkutuotannon valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset kirjataan VATI-järjestelmään arviointiohjeiden mukaisesti. Kaikki arviointiohjeiden mukaiset kohdat tarkastetaan joka tarkastuskerralla. Järjestelmässä on sekä yhteiset osiot elintarvikkeiden alkutuotantoa koskien sekä omat osionsa maidon- munan- ja kasvatetun kalan tuotannolle.

Vuonna 2026 tarkastukset on suunniteltu tehtäväksi liitteen 1 mukaisesti. Lisäksi tarkastetaan edellisenä vuonna tarkastamatta jääneitä kohteita.

6.1.2 Valvonnan painopisteet ja projektit

Vuoden 2026 valvonnassa painotetaan elintarviketurvallisuutta ja kuluttajien tiedonsaantia heikentäviä asioita. Ruokavirasto ei ole määritellyt erityisiä painopisteitä vuodelle 2026.

Ympäristöterveyspalveluiden omana elintarvikevalvonnan projektina vuonna 2026 on tavoitteena toteuttaa jääpalojen mikrobiologiseen laatuun liittyvä projekti (näytteenottojen kohdennusta). Projektin tarkoituksena on selvittää ravintoloissa, pubeissa ja kahviloissa juomissa käytettävien jääpalojen hygieeninen laatu. Vastaavaa tutkimusta ei ole aiemmin tehty Kainuussa. Projektin tavoitteena on saada kuva Kainuun ravintoloiden, pubien ja kahviloiden jääpalako-

neiden ja jääpalojen hygieniasta ja kartoittaa omavalvonnan ja viranomaisten suorittaman tarkastustoiminnan kehittämisen tarvetta.

Jääpalojen hygieeniseen laatuun vaikuttavat mm. talousveden laatu, kiinteistöjen vesiputkistojen kunto, veden viipymä putkistossa, jääpalakoneen puhtaanapito ja kunto, jääpalaottimien säilytystapa ja jääpaloja käsittelevän henkilön työskentelytavat.

Jääpaloista tutkitaan laboratoriossa *Escherichia coli* -bakteerit, suolistoperäiset enterokokit, koliformiset bakteerit ja heterotrofinen pesäkeluku 22 °C (1352/2015 STM:n asetus talousveden laadusta).

Lisäksi varaudutaan mahdollisiin Euroopan komission esittämiin valvontaohjelmiin ja koordinoituihin valvontahankkeisiin.

6.1.2. Valvontakirjanpito

Valvontatiedot raportoidaan valtakunnallisen tietojärjestelmän (VATI) kautta valtakunnalliseen valvontatietorekisteriin. Suunnitelmallisen valvonnan valvontatulokset julkaistaan valtakunnallisessa valvontatietojen julkistamisjärjestelmässä (Oivahymy.fi). Tietojärjestelmien rekisteriselosteet löytyvät Ruokaviraston internetsivuilta.

6.1.3. Virallisen valvonnan perusteella käynnistettävät toimet

Valvontaviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos toimijan todetaan jättävän noudattamatta säännöksiä. Kainuun ympäristöterveyspalveluissa hallinnollisten pakkokeinojen käyttö on delegoitu ympäristöterveyspalveluiden viranhaltijoille. Ympäristöterveyspalveluissa on valmiudet hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön.

6.1.4. Maksut

Valvontasuunnitelmaan perustuvat säännölliset tarkastukset ja elintarvikemääräysten noudattamatta jättämiseen liittyvät seurantatarkastukset ovat maksullisia. Valvontasuunnitelmaan perustuvasta tarkastuksesta peritään valvontamaksu, joka perustuu tarkastukseen käytettyyn aikaan ja Ruokaviraston tekemään toimintatyypikohtaiseen riskinarviointitaulukkoon. Maksut on määriteltä ympäristöterveysjaoston hyväksymässä maksutaksassa. Alkutuotantopaikkoihin tehtävät suunnitelmalliset tarkastukset ovat maksuttomia.

Vuoden 2022 alusta alkaen ympäristöterveyspalvelut on alkanut periä vuosittain elintarvikelain (297/2021) mukaisen 150 euron suuruisen valvonnan perusmaksun (elintarvikelain (297/2021) mukaisesti) suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta. Valvonnan perusmaksu on veroluonteinen maksu, se ei määräydy valvontatarpeen mukaisesti.

Perusmaksu koskee kaikkia toimipaikkoja, joilla on hyväksyntä tai joilta edellytetään ilmoitusta rekisteröintiä varten tai toiminnan hyväksymistä/ hyväksymismenettelyä eli käytännössä valvonnan perusmaksu koskee lähes kaikkia

kunnan valvomia elintarvikehuoneistoja ja elintarviketoimintoja sekä elintarvikekontaktimateriaalitoimijoita. Osa pienemmistä toimijoista on vapautettu valvonnan perusmaksusta. Alkutuotannon kohteilta ei pääsääntöisesti peritä valvontamaksua.

1.1.2024 alkaen Kainuun ympäristöterveyspalvelut on ottanut käyttöön elintarvikelain (297/2021) mukaisen seuraamusmaksun. Elintarvikelain mukaan valvontaviranomainen voi määrätä toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun elintarvikelain 67 §:ssä mainituissa määräysten vastaisuuksissa. Seuraamusmaksu voidaan määrätä esimerkiksi, kun toimija kehotuksesta huolimatta laiminlyö elintarviketoiminnan rekisteröinti-ilmoituksen tekemisen tai ei noudata elintarvikelain 17 §:ssä säädettyä vakavia vaaroja tai ruokamyrkytyksiä koskevaa ilmoitusvelvollisuutta.

Seuraamusmaksu määrätään viranhaltijapäätöksellä. Toimijalle lähetetään ennen päätöksen tekemistä kuulemiskirje, jossa kerrotaan elintarvikevalvontaviranomaisen harkitsevan tietyn suuruisen seuraamusmaksun määräämistä. Toimijan on mahdollista toimittaa selvitys elintarvikevalvontaan kuulemiskirjeessä ilmoitettuun määräaikaan mennessä ja näin lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Seuraamusmaksu maksetaan valtiolle.

6.2. Näytteenotto

Näytteenotolla pyritään seuraamaan elintarvikkeiden mahdollisia riskejä, etenkin mikrobiologisia riskejä sekä omavalvonnan toimivuutta. Näytteenotto pyritään kohdentamaan tuotteisiin ja ominaisuuksiin, joihin kohteen toimija voi itse vaikuttaa. Valvontanäytteisiin eivät sisälly ruokamyrkytys- ja valitusnäytteet, kansallisen salmonellavalvontaohjelman näytteet eivätkä säännölliseen valvontaan kuulumattomat projektinäytteet.

Näytteenottoa suunnataan kohdetyyppien riskitason, kohteesta saatujen aiempien kokemusten ja omavalvonnan toimivuuden mukaan sekä käytettävissä olevien henkilövoimavarojen mukaan. Elintarvikehuoneistojen ja laitosten itse toteuttama omavalvontanäytteenotto otetaan huomioon valvontanäytteenotossa. Liha- ja kala-alan laitosten valvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota omavalvontanäytteenoton toteutumiseen. Viranomaisnäytteitä otetaan riskialttiimmista kohteista (kalanjalostus- ja maitoalan laitokset).

Torjunta-ainejäämätutkimuksia ja muita kemiallisia erityistutkimuksia tehdään valtakunnallisten projektien yhteydessä Tullilaboratorion ja Ruokaviraston suunnitelmien mukaisesti.

Kainuun ympäristöterveyspalveluiden elintarvike- ja pintapuhtausnäytteet toimitetaan tutkittavaksi Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon.

Näytteenotto suunnataan riskinarvioinnin ja saadun kokemuksen perusteella vuonna 2026 seuraavasti:

- Liha-, kala- ja maitoalan hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa otetaan tuote- ja pintapuhtausnäytteitä listerian määrittämistä varten. Kala-alan laitoksissa näytteenotto keskitetään jalostettuja tuotteita valmistaviin laitoksiin. Pintapuhtausnäytteitä otetaan 3–5 kpl / laitos ja elintarvikenäytteitä 1–5 kpl / laitos. Näytteenotossa huomioidaan toimijan omavalvontanäytteenotto.
- Toteutetaan Ruokaviraston näytteenottopyynnot (mm. vierasainevalvonta) ja otetaan mahdolliset Ruokaviraston projektinäytteet (mm. histamiinivalvontaprojekti).

6.3. Ohjaus, neuvonta, kouluttaminen ja muu viestintä

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseja varataan asiakkaiden ohjaukseen, neuvontaan ja koulutukseen sekä muuhun ennakkoimattomaan työhön kuten esimerkiksi asiakasvalituksiin, ruokamyrkytysten selvittämiseen ja takaisinvetojen hoitamiseen. Lisäksi osallistutaan viranomaiskatselmuksiin yhdessä muiden viranomaisten kanssa.

Ympäristöterveyspalveluissa on siirrytty käyttämään uutta laatujärjestelmää (LaatuNet). Järjestelmän käyttöönotto sitoo resursseja suunnitelmallisesta valvonnasta.

Ympäristöterveyspalveluissa ohjausta ja neuvontaa annetaan yksittäiselle asiakkaalle puhelimitse, sähköpostilla sekä tarkastusten yhteydessä. Mikäli on tarvetta tiedottaa laajemmin, voidaan tiedottamiseen käyttää organisaation internetsivuja. Tarvittaessa otetaan yhteys organisaation viestintäasiantuntijaan.

7. VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN

Ruokamyrkytysten hoito ja varautuminen häiriötilanteisiin on kuvattu ympäristöterveyspalveluiden yhteisessä valvontasuunnitelmassa.

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämistä varten on laadittu suunnitelma ja suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Kainuun ympäristöterveyspalvelujen ympäristöterveysjaosto on nimennyt maakunnallisen selvitystyöryhmän epidemioiden selvittämistä varten. Selvitystyöryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa. Häiriötilanteessa käytössä olevat resurssit kohdennetaan häiriötilanteen selvittämiseen.

Jos terveysvaarallista elintarviketta epäillään olevan kuntayhtymän alueen valvontakohteessa, ryhdytään välittömiin toimenpiteisiin elintarvikkeiden markkinoilta poistamiseksi. Markkinoilta poistamisessa noudatetaan Ruokaviraston ohjetta elintarvikealan toimijoille takaisinvedosta sekä ilmoittamisesta viranomaisille ja kuluttajille.

Euroopan komissio pitää yllä nopean hälytyksen järjestelmää (RASFF), jonka avulla tiedotetaan jäsenvaltioille sähköisesti terveysvaaraa aiheuttavista elin-

tarvikkeista ja rehuista. Elintarvikkeiden osalta selvitetään elintarvikkeen esiintymisen todennäköisyyttä alueella ennen valvontatoimenpiteiden suunnittelua.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2025–2028

		kohdemäärä (kpl)	Tarkastusaika (h)	Tarkastusta/ vuosi	Riskiluokka	2026	2027	2028
Alkutuotanto	Alkutuotannon kuljetus							
	Hunajantuotanto	20						
	Itujen tuotanto							
	Kalastus	41		*				
	Lihantuotanto	74	2		1			
	Maidontuotanto	100	2	0,2	1	38	26	10
	Munantuotanto	3						
	Peltoviljely	183						
	Puutarhaviljely, Avomaa	52	2	0,2	1	10	10	11
	Puutarhaviljely, Kasvihuone	1	2	0,2	1			
	Sienimöt							
	Vesiviljely	12	2	0,2	1	3	2	3
Elint. valm., ei maito/liha/kala/muna/vilja-kasvis	Juomien valmistus	3	3	0,33	1	1	1	1
	Makeisten valmistus	3	2	0,5	2	2	2	2
	Muu valmistus	6	3	0,33	1	2	2	2
	Yhdistelmätuotteiden valmistus	2	3	0,5	2	1	1	1
Elintarvikekontaktimateriaalit	Elintarvikekontaktimateriaalien jakelu tai markkinointi	2	2	0,33	1		1	
	Elintarvikekontaktimateriaalien maahantuonti	1	2	0,33	1			
	Elintarvikekontaktimateriaalien valmistus tai jatkojalostus							
Elintarvikkeiden kuljetukset	Elintarvikkeiden kuljetus	17	2	0,33	1	5	6	6
	Elintarvikkeiden kuljetus jäädytettynä	2	2	0,33	1		1	
	Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä	1	2	0,33	1			
	Elintarvikkeiden pakastekuljetus							
Elintarvikkeiden myynti	Elintarvikkeiden tukkumyynti	1	3	0,5	2		1	
	Elintarvikkeiden vähittäismyynti	147	3	0,33	2	48	48	48
	Kuluttajan tuotteiden käsittely, eläinperäiset elintarvikkeet		3	0,5	2			
Elintarvikkeiden tarjoilu	Grilli- tai pikaruokatoiminta	61	3	0,5	2	31	30	31
	Kahvila-toiminta	91	2	0,33	1	30	30	30
	Pitopalvelu	13	2	0,5	2	7	6	7
	Pubitoiminta	20	2					
	Ravintolatoiminta	92	3	1	3	92	92	92
	Suurkeittiö, keskuskeittiötoiminta	32	3	1	3	32	32	32
	Suurkeittiö, laitospöytä (koulut, sairaalat ym.)	32	3	0,5	2	16	16	16
	Tarjoilukeittiötoiminta	132	3	0,33	1	44	44	44
	Elintarvikkeiden pakastaminen	5	2	0,33	1		2	2
	Elintarvikkeiden pakkaaminen	2	2	0,33	1		1	1
Kala-ala	Eläinperäisten elintarvikkeiden varastointi	1	2	1	3	1	1	1
	Muu elintarvikkeiden varastointi	5	2	0,33	1		2	2
Liha-ala	Kalajalosteiden valmistus	9	3	1	3	9	9	9
	Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	12	3	1	3	12	12	12
Liha-ala	Jauhelihan valmistus							
	Leikkaamo							
	Lihavalmisteiden valmistus (kypsä)							
	Mekaaninen lihan erottaminen							
	Muu liha-alan valmistus							
	Pakkaaminen							
	Raakalihavalmisteiden valmistus							
	Teurastus							
Maitoala	Jauheiden valmistus							
	Juuston valmistus							
	Jäätelön valmistus	1	4	2	4	2	2	2
	Maitonesteiden valmistus							
	Voin ja rasvaseosten valmistus							
Muna-ala	Munapakkaamo	1	3	1	3	1	1	1
	Munatuotteiden valmistus							
Vain ruoka-aputoimintaa	Elintarvikkeiden luovutus ruoka-avussa	7	2					
	Elintarvikkeiden tarjoilu ruoka-avussa	3	2					

Vienti ja tuonti	Elintarvikkeiden maahantuonti	1	2	0,33	1			
	Elintarvikkeiden maastavienti							
Vilja- ja kasvisala								
	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	20	3	0,5	2	10	10	10
	Leipomotuotteiden valmistus, ei helposti pilaantuvia	9	3	0,33	1	3	3	3
	Leipomotuotteiden valmistus, helposti pilaantuvia	15	3	0,5	2	8	7	8
	Muiden viljatuotteiden valmistus	2	3	0,33	1	1		1
	Myllytoiminta							
	Pakkaamotoiminta ja kauppakunnostus	8	3	0,33	1	3	2	3

* = Tarkastus tarvittaessa

Hyväksyttyjä laitoksia 14 kpl
Rekisteröityjä elintarvikekohteita 736 kpl
Alkutuotannon kohteita 486 kpl

Kokonaiskohdemäärä 1236 kpl

Suunnitelmallisiin tarkastuksiin kuluva aika vuosittain minimissään 1158 tuntia
0,73 htv

Tarkastuksia vuosittain 420 kpl

Terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028

päivitetty 5.12.2025

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	3
2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	3
2.1 VALVONNAN HENKILÖSTÖVOIMAVARAT	3
2.2 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN KOHTEET	4
3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET.....	5
4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS	6
5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	6
5.1 TARKASTUSTEN SISÄLTÖ	6
5.2 TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA.....	11
6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI.....	11
7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT.....	12
7.1 VALVONTANÄYTTEET	12
7.2 LABORATORIOT, JOHON VALVONTA TUKEUTUU	13
8. TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	14

LIITE 1	Terveystensuojelulain mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2025–2028
----------------	--

1. JOHDANTO

Kunnan tehtävänä on edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Terveydensuojelulain tavoitteena on suojella ihmisen terveyttä mm. huomioimalla terveydensuojelu yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa. Terveydensuojeluun kuuluu terveyshaittojen ennalta ehkäisy sekä todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilmaongelmien seurauksena. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa.

Kunnan on laadittava ja hyväksyttävä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma (*kunnan valvontasuunnitelma*). Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon terveydensuojelulaissa 4 a §:ssä tarkoitettu valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveyttä.

Suunnitelma on laadittu terveydensuojelulain (763/1994) 6 §:n mukaisesti terveydensuojelun valvontasuunnitelmaksi ja se koskee vuosien 2025–2028 suunnitelmallista valvontaa ja jota on päivitetty koskemaan vuotta 2026.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Valvonnan henkilöstövoimavarat

Terveydensuojeluvalvontaa tehdään terveystarkastajien työnjaon mukaisesti. Terveydensuojelun suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain noin 0,5 htv. Terveysvalvonta on jaettu kahteen tiimiin: terveydensuojeluun ja elintarvikevalvontaan.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi valvontasuunnitelmassa huomioidaan toiminnan kehittäminen ja muu terveydensuojelulain mukainen valvonta sekä siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Em. tehtäviin kuuluvat mm.:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kuntien valmiussuunnitelmien kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana
- toiminnan kehittäminen ja laatutyö (esim. työohjeet)

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita valvotaan yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Kainuussa korostuu esim. matkailuun liittyvät tehtävät. Matkailupaikkakunnilla tiettyjä kohdetoimintoja on paljon. Erityisesti sesonkiaikana valvontatehtävät sekä valituksiin liittyvät tehtävät lisääntyvät. Sesongit ja suurtapahtumat vaikuttavat välillisesti myös kunnan perustoimintoihin. Riskinhallinta on merkittävässä roolissa, kun paikkakunnan väkiluku kasvaa lyhyellä ajalla merkittävästi.

Vuoden 2023 alusta voimaan tulleiden talousveteen liittyvien säädösmuutosten myötä tulee tulevalle valvontakaudelle uusia riskienhallintasuunnitelmia ja arviointeja, jotka tulevat viemään aikaa normaalista valvontatyöstä. Säädösmuutokset liittyvät talousvettä jakavien laitosten riskienhallintasuunnitelmiin ja ensisijaisten kohteiden rakennusten Legionella bakteerin ja lyijyn riskienarviointiin. Terveydensuojelussa on keskeistä häiriötilannesuunnitelmien säännöllinen päivittäminen ja koulutus mm. vesihuoltoon liittyen.

Ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arviointi on sisällyttävä kaikkeen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Näitä suunnitelmia ja hankkeita ovat mm. kaavoitus, ympäristöluvat ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyt, joihin annetaan lausuntoja terveydensuojelulain nojalla. Painopisteenä lausunnoissa on elinympäristön turvaaminen tunnistamalla terveyshaittojen mahdollinen esiintyminen ja niiden ennaltaehkäiseminen.

2.2 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat ilmoitusvelvollisuuden alaiset huoneistot mm. koulut, päiväkodit, vanhainkodit, kokoontumishuoneistot (lasten ja nuorten kohteet) sekä uimahallit, kylpylät, liikuntatilat ja vedenjakelualueet. Kohteet on rekisteröity valtakunnalliseen VATI-järjestelmään, johon myös kaikki tarkastukset, näytteenotot, toimenpitepyynnöt jne. kirjataan. Kohteet, joissa oleskelu on lyhytaikaista ja jotka todennäköisesti eivät aiheuta terveyshaittaa, eivät ole ilmoitusvelvollisia.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisohjeessa on ohjeistettu mitkä kohdetyypit ja toiminnot kuuluvat ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen käsittelemisestä ja vastaanottamisesta sekä tekee tarvittaessa 45 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen. Ilmoituksesta on tarvittaessa annettava tieto huoneiston sijaintipaikan rakennusvalvontaviranomaiselle.

Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta TsL:n 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle, jos ilmoitusvelvollisuuden soveltamisohjeessa mainitut ehdot täyttyvät. Viranomainen saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa. Ilmoituksen käsittelystä voi periä terveydensuojelulain mukaisen maksun. Toimintaa ei kuitenkaan voida valvoa suunnitelmallisena valvontana.

Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin voidaan tehdä tarkastus ainoastaan, mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa. Tällöin tarkastuksen tekemiseen on oltava kunnan terveydensuojeluviranomaisen antama kirjallinen määräys. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tiloja ei käytetä vakituiseen asumiseen. Nämä tilat voivat siten kuulua myös suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksen voi suorittaa myös asiakirjatarkastuksena. Sillä tarkoitetaan tarkastusta, jonka valvontaviranomainen tekee tarkastelemalla valvontakohteen tietoja muualla kuin valvontakohteeseen kuuluvassa tilassa. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös oma tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohdetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksen tulisi kohdistua tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia ovat esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen. Lisäksi asiakirjatarkastuksia tehdään vesilaitosten valvonnassa mm. valvontatutkimusohjelmien päivityksessä, riskinarvioinnin ajantasaisuuden tarkastelussa ja näytteenottosuunnitelmien päivityksessä. Asiakirjatarkastuksilla ei kuitenkaan tarkoiteta esimerkiksi viranomaisen antamaa ohjausta ja neuvontaa tai lausunton antamista.

3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET

Valvira on valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028 määrittänyt painopisteet seuraavasti:

Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Alueellinen yhteistyö
- Riskienhallintasuunnitelmat
- Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta

Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa
- Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen.
- Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa.
- Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti

vuosittain

Ohjelmakaudella valvontaa painotetaan Valviran esittämille painopistealueille. Terveysturvallisuusviranomaisen tehtävänä on valvonnassa varmistaa, että toimija on tietoinen oman toimintansa riskeistä ja niiden hallintakeinoista. Suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset, valvontakohteet ja niiden lukumäärä on esitetty liitteessä (liite 1).

4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS

Terveysturvallisuuslain mukaisen valvontatarkastuksen tavoite on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai -vaaraa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joitten takia terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, annetaan haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset.

Ympäristöterveydenhuolto valvoo terveysturvallisuuslain tarkoittamia kohteita suunnitelmallisesti tekemällä tarkastuksia ja uusintatarkastuksia sekä ottamalla näytteitä. Nämä säännöllisen valvonnan toimenpiteet ovat maksullisia. Tämän lisäksi valvontakohteilta peritään vuosittainen valvonnan perusmaksu. Maksu tukee terveyshaittojen ennaltaehkäisyä ja valvontatoiminnan kehittämistä sekä valvontakeinojen monipuolistumista, mutta sen tarkoituksena on silti ennen kaikkea kattaa nykyistä maksutonta valvontatyötä. Maksuksi on määritetty 150 euroa. Eräät toiminnanharjoittajat, joiden toiminta on pienimuotoista, on jätetty maksuvelvollisuuden ulkopuolelle.

5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA

5.1 Tarkastusten sisältö

Tarkastus

Tarkastus on säännölliseen valvontaan kuuluva ennalta sovittu tarkastus. Tarkastuksella selvitetään, harjoitetaanko tarkastettavassa kohteessa elinympäristöön vaikuttavaa toimintaa siten, ettei siitä synny terveyshaittoja. Tarkastukseen liittyy usein ohjausta ja neuvontaa sekä mahdollisesti näytteenottoa ja mittauksia.

Toiminnanharjoittajalle lähetetään tarvittaessa ennakolta tieto tulevasta tarkastuksesta ja siinä mahdollisesti tarvittavista asiakirjoista. Asiakirjat voidaan pyytää toimittamaan valvontaviranomaiselle ennen tarkastusta.

Tarkastusten sisällöt määritellään valvontakohdetyyppien mukaan tarkemmin laatukäsikirjan työ- ja tarkastusohjeissa, joissa otetaan huomioon oleelliset terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Taulukossa 1 on kuvattu tarkastusten yleistä sisältöä valvontakohteissa.

Taulukko 1. Valvontakohdetyypin tarkastusten yleinen sisältö

Kohdetyypit	Tarkastuksella huomioidaan
Majoitustoimintaan tarkoitettu tila • Hotelli, hostelli (retkeilymaja, retkeily-hotelli, kesähotelli ja muut vastaavat), huoneistohotelli, motelli ja matkustajakoti • Lomakeskuksen ja leirintäalueen majoitushuoneisto • Majoituskasarmi • Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila (aamiaismajoitus siihen tarkoitetuissa tiloissa sekä asuntola, yömaja, vastaanottokeskus sekä muut vastaavat)	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys, siivousohjelma ja välineet ✓ rakenteiden ja pintojen kunto ja ylläpito ✓ varustelutaso ✓ majoitustilat, yleiset tilat, käymälät ja pesu- ja saunatilat ✓ sisäilman laatu ja ilmanvaihto ✓ toiminnan aiheuttama melu ✓ asiakasmäärät ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ harjoitettavan toiminnan laatu ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ jätehuollon järjestelyt
Yleinen uimahalli, uima-allas, uimala tai kylpylä • uimahalli • uima-allas, maauimala • kylpylät ja vesipuistot	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ henkilöstön allasvesihygieeninen osaaminen ✓ valvontatutkimusohjelma ja sen toteuttaminen ✓ tulosten ja poikkeamien raportointi terveydensuojeluviranomaiselle ✓ onko poikkeamien johdosta ryhdytty toimenpiteisiin ✓ allasveden laatuvaatimusten täyttymisen seuranta ✓ ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ✓ vedenpuhdistuslaitteiden toiminta, niiden huolto ja käyttötarkkailu ✓ ilmanvaihto ja sisäilman laatu ✓ yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt ✓ sauna- ja pesutilat ✓ kalusteiden ja pintojen kunto ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ kemikaalien käsittely ja varastointi ✓ asiakasmäärät ja kirjanpito niistä
Yleinen uimaranta • Asetuksen (177/2008) mukainen uimaranta • muu yleinen uimaranta	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta

	✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ uimarannan siivous ja jätehuolto ✓ yleiseen käyttöön tarkoitetut käymälät ja pukeutumistilat ✓ ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ilmoitustaululla ✓ kieltotaulu, jolla kielletään koirien ja muiden kotieläinten oleskelu uimarannalla ✓ riskit uimaveden laadulle ✓ kävijämäärät ✓ asetuksen (177/2008) mukaisille uimarannoille uimavesiluokitus ja uimavesiprofiili ✓ tiedottaminen ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ erityistilanteisiin varautuminen
Koulu tai oppilaitos • peruskoulu • lukio, yliopisto, kansalaisopisto • keskiasteen eril. oppilaitokset	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ valaistus ✓ sisäilman laatu ja ilmanvaihdon riittävyys ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ harjoitettavan toiminnan laatu ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ toiminnan aiheuttama melu ✓ pöly ja haju ✓ kemikaalien käsittely ja säilytys ✓ jätehuollon järjestelyt, piha-alueet ✓ oppilasmäärät ja tilojen riittävyys oppilasmäärään nähden
Päivähoitopaikat, lasten- tai ryhmäperhepäiväkodit, esiopetustilat	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat

	✓ vaatteiden käsittely ✓ valaistus ✓ ilmanvaihto ✓ sisäilman laatu ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ melu ✓ jätehuolto ✓ lapsimäärät ja tilojen riittävyys lapsimäärään nähden
Vanhainkodit, palvelutalot ja muut asumispalvelut	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ valaistus ✓ ilmanvaihto ✓ sisäilman laatu ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ melu ✓ jätehuolto ✓ piha-alueet ✓ asiakasmäärät
Kauneushoitola tai muu ihonkäsittely tai -hoitopaikka, solarium	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ harjoitettavan toiminnan laatu ✓ toiminnan jatkuvuus ✓ toiminnan mahdollisesti aiheuttamat haitat (melu, pöly, haju) ✓ yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt ✓ välineiden siisteys ja puhdistus ✓ käsihygienia ✓ työvaatteet ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ käymälät ✓ rakenteiden ja pintojen kunto ja huolto ✓ ilmanvaihdon riittävyys ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen

	✓ tukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ kemikaalien käsittely ja säilytys ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ saako asiakas tarvitsemiaan erityistietoja ja ohjeita
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila tai sauna	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus sekä huolto ja ylläpito ✓ ilmanvaihto ✓ siivousjärjestelyt ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ käymälät ✓ jätehuolto
18 §:n ja 18 a §:n mukainen talousvettä toimittava laitos • Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ✓ henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen ✓ vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus ✓ häiriötilannesuunnitelmat ja varautuminen ✓ desinfiointi ja/tai sen valmius ✓ laitoksen suorittama käyttötarkkailu ✓ tilojen siisteys ja kunto ✓ vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto sekä niiden kunnon seuranta ✓ saneeraaminen ✓ kemikaalien käyttö ja varastointi ✓ vedenlaadusta tiedottaminen ✓ riskien arviointi ja hallintatoimenpiteiden vienti toimintaan ja ohjeisiin
18 §:n ja 18 a §:n mukainen talousvettä toimittava laitos, joka toimittaa käytettäväksi vähemmän kuin 10 kuutiometriä päivässä ja alle 50 henkilön tarpeisiin • Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu

	✓ soveltaen samat kuin yllä ✓ toiminnan laajuus (elintarvikealan yritykset, julkinen tai kaupallinen toiminta)
--	---

Uusintatarkastus

Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennakolta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmennetaan, että tarkastuksella havaitut puutteet on korjattu. Uusintatarkastus voi olla myös esim. tarvittavan asiakirjan pyytäminen nähtäväksi, jos siinä on aiemmin ollut puutteita.

Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus eli tarkastuspöytäkirja, joka annetaan tiedoksi tarkastuksen kohteelle ja muille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan, vaikka asiat kohteessa olisivatkin kunnossa. Tehdyt tarkastukset ja valvontatoimet kirjataan VATI-ohjelmaan.

5.2 Tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon myös tarkastuksen valmisteluun ja pöytäkirjan laatimiseen käytetty aika. Voimavarojen suunnittelussa otetaan huomioon myös matka-ajat, sillä Kainuussa on pitkät välimatkat, kun valvontaa tehdään maakunnallisesti. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan. Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika riippuu mm. kohteen koosta ja toiminnan laajuudesta. Koko tarkastusprosessiin on varattava aikaa vähintään kaksi tuntia, mutta vaativammat kohteet vaativat jopa yhden tai useamman henkilötyöpäivän.

6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI

Terveystensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan. Riskiluokkien perusteella määritetään valvontakohtetypin yleinen tarkastustiheys. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on oltava kuitenkin vähintään 0,2 (=tarkastus viiden vuoden välein).

Kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus on tarkastettava joka kolmas vuosi (terveydenhuoltolaki 1326/2010, 16 ja 17 §:t) ja ne on tarkastettava eri tahojen kanssa yhteistyössä (valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/ 2011, 12 §).

Valvontakohteiden ja valvontakohtetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla. Arviointi perustuu kokemuseräiseen tietoon valvontakohteiden ja valvontakohte-

tyyppien toiminnan laadusta, laajuudesta, olosuhteiden asianmukaisuudesta ja käyttäjäryhmästä.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat mm.:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat)
- Tuleeko asiaa tarkastella kiireellisenä
- Onko kyseessä vakava terveyshaitta
- Altistavan olosuhteen, tekijän tai tekijöiden määrittely
- Mitä terveysvaikutuksia olosuhteella, tekijällä tai tekijöillä on
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (jatkuva tai tilapäinen oleskelu)
- Käytettävissä olevat valvonnan tulokset
- Onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista
- Tilojen kunto, kunnossapito, riittävyys ja soveltuvuus harjoitettavaan toimintaan
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin

Terveysvalvonnassa kohteiden tarkastustiheyden määrittelyn pohjana on käytetty Valviran valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028 määritettyä tarkastustiheyttä. Riskinarviointia on tehty kohdekohtaisesti suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä.

Vuoden 2025 alusta majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila katsotaan pienimuotoiseksi majoitustoiminnaksi, pois lukien vastaanotokeskukset. Näiden toimintojen valvonta voidaan toteuttaa muutoinkin kuin suunnitelmallisin tarkastuksin eikä niihin siten sovelleta 0,2 tarkastustiheyttä. Esimerkiksi toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki ja terveyshaittojen ehkäisyyn annettava ohjaus ja neuvonta toiminnan ilmoittamisen yhteydessä ovat näille toiminnoille tarkoituksenmukaisia valvontakeinoja. Riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan valittuja kohteita myös tarkastaa.

Tarkastustiheydet ovat esitetty kohdetyypeittäin liitteessä (liite 1).

Riskinarvioinnin perusteella tarkastustiheyden vähentämisen perusteena ovat olleet mm. seuraavat asiat:

- kuntakohtaisten sisäilmatyöryhmien toiminnan käynnistyminen
- erityisryhmien kohteissa ei ole esiintynyt terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä
- toiminnanharjoittajan asenne sekä asiantuntemus on ollut hyvä ja korjaavia toimenpiteitä on tehty, myös jälkiseurantaa on tehty
- vähäinen asiakkaiden määrä.

7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT

7.1 Valvontanäytteet

Terveydensuojelun viranomaisvalvonta tukeutuu laboratoriotutkimuksiin. Talousveden sekä uima- ja allasvesien laadun valvonta on osa kohteen suunnitelmallista valvontaa ja valvontasuunnitelmaan sisällytetään arvio otettavista

viranomaisnäytteistä. Terveysuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät tarvittavat näytemäärät ja näytteistä tehtävät analyysit.

Talousvesi ja uimavesi

- Talousveden osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 - STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
 - STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.
- Uimavesien osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 1. Allasvedet
 - STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista.
 2. Uimarantavedet
 - STM:n asetus yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (177/2008)
 - STM:n asetus pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (354/2008).

Terveysvalvontaviranomainen joko ottaa näytteet itse tai varmistaa muun näytteenottajan pätevyyden. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet.

Taulukko. Viranomaisnäytteiden määrä näytetyypeittäin vuonna 2024

Näytetyyppi	Viranomainen	Muu näytteenottaja	Yhteensä
Uimavesi	88	0	88
Uima-allasvesi	86	285	371
Talousvesi	8	135	143
Yhteensä	182	420	602

7.2 Laboratoriot, johon valvonta tukeutuu

Laboratoriopalveluissa tukeudutaan akkreditoituun Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon, jolla on Ruokaviraston hyväksyntä. Laboratoriolla

on käytössä sähköinen analyysitietojen siirtopalvelu, jolla näytetulokset saadaan siirrettyä suoraan VATI-tietojärjestelmään.

Sisäilma-, materiaali- ja pintanäytteet tutkitaan Ruokaviraston hyväksymissä laboratorioissa, hyväksytyillä menetelmillä.

8. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Talousvettä koskevat muutokset

- Valtioneuvoston asetus talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta (7/2023)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen muuttamisesta (2/2023). Asetuksella muutettiin asetusta 1352/2015.

Terveydensuojelulain kokonaisuudistus

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt uudistuksen asettamalla terveydensuojelulain kokonaisuudistushankkeesta vastaavan ohjausryhmän 25.1.2024. Ohjausryhmän toimikausi päättyy 30.4.2027. Uudistuksen myötä terveydensuojelulaissa on tarkoituksena säätää kattavammin muun muassa viranomaisvalvonnasta ja hallintomenettelyistä sekä viranomaisten käyttämistä tietojärjestelmistä.

Uudistuksessa myös täsmennetään laissa säädettyjä asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksia ja eri viranomaisten välisiä toimivaltuuksia. Lisäksi häiriötilanteita ja varautumista koskevia pykäläiä tarkastellaan ja tarvittaessa selkeytetään. Uudistuksessa tarkastellaan laajemminkin säädösten toimivuutta ja ajan-tasaisuutta. Samalla kokonaisuudistuksen tavoitteena on muuttaa lakia siten, että se vastaisi ympäristöterveydenhuollon sektorin muuta lainsäädäntöä.

Valvontayksiköiden on varattava ohjelmakaudella työaikaa uudistuksen sidosryhmätyöhön osallistumiseen. Terveydensuojelulain kokonaisuudistuksen vuoksi terveydensuojelun valtakunnallisessa valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028 ei tässä vaiheessa tehdä laajakantoisia muutoksia linjauksiin tai valvontakäytäntöihin.

Muutokset viranomaisohjeissa

Valviran viime vuosien ohjeita sekä uusimmat ohjeet:

- Asumisterveysasetuksen soveltamisohje, osa III, 3.5.2024 (Valvira.fi)
- Talousvesisäännösten soveltamisohje (osat I ja II liitteineen), 8.3.2024 (Valvira.fi)
- Ohje asunnon terveyshaittaepäilyn käsittelyyn viranomaisessa, 11.1.2024 (Valvira.fi)
- Terveystensuojelulain mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät – Ohje terveystensuojelulain mukaisia tutkimuksia tekeville laboratorioille, 20.10.2023 (Valvira.fi)
- Vedenjakelualueiden paikkatietoaineistot ja niiden toimittaminen, 17.10.2023 (Valvira.fi)
- Terveystensuojelulain mukainen perusmaksuvelvollisuus, 12.6.2023 (Valvira.fi)
- Terveystensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisohje, 12.5.2023 (Valvira.fi)
- Rakennusten vesilaitteistojen legionellabakteerin ja lyijyn riskinarviointi ja riskienhallinta liitteineen, 16.1.2023 (Valvira.fi)
- Ohje kauneushoitolan ja muun vastaavan tilan sekä ihoa rikkovan toiminnan hygienian sekä omavalvonnan vaatimuksista, 16.12.2024 (Valvira.fi)

Toimintaympäristön muutoksia

- Terveystensuojelua koskeva toimintaympäristö on muutoksessa ja terveystensuojelulla tulisi olla valmiutta myös tarkastella uusia, esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja pandemioiden kautta mahdollisesti kehittyviä riskejä. Nähtävissä on mm. pitkittyneisiin hellejaksoihin liittyvien haitallisten terveysvaikutusten lisääntyminen erityisesti herkissä väestöryhmissä.
- Terveystensuojeluvalvonnan ohjauksessa tapahtuu ohjelmakaudella rakenteellinen muutos, kun Valvira, aluehallintavirastot ja ELY-keskusten ympäristöä ja luonnonvaroja koskeva lupa- ja valvontatehtävät yhdistetään uuteen valtakunnalliseen lupa-, ohjaus- ja valvontavirastoon. Uuden monialaisen viraston on tarkoitus aloittaa toimintansa vuonna 2026.

Suunnitelmallinen valvonta 2025 - 2028										
Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyytit		Riskiluokka	Tarkastustiheys / vuosi	Kohdemäärä	Tarkastuksen kesto	Suunnitelman vuosi				
Toimintaluokka	Toimintatyyppi					2025	2026	2027	2028	
Talousveden toimittaminen	Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)					2025	2026	2027	2028	
	EU- raportoitava vedenjakelualue, veden toimitus vähintään 1000 m3 päivässä tai vähintään 5000 henkilölle	3	1	4	8	4	4	4	4	
	Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 -999m3 päivässä tai 50 -4999 henkilölle	3	1 (0,5*)	23	8	11	12	11	12	
	Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)									
	Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus <10 m3/ vrk tai alle 50 henkilölle	2	0,5 (0,3*)	32	6	11	10	11	10	
Veden toimittaminen talousvettä toimittavalle laitokselle	Tukkulaitos (talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnan harjoittaja)	3	1	0		0	0	0	0	
Kokoontuminen, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot ja sisäleikkipuistot	2-1	0,25	20	4	5	5	5	5	
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, muut koulut ja oppilaitokset, korkeakoulu ja muu aikuiskoulutus	2	0,3	52	8	17	18	17	18	
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Hotellit, hostellit, maatilamatkailu, asuntolat, kasarmit jne.	2-1	0,2	96	4	19	19	19	19	
Kauneudenhoitoa ja ihonkäsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	Kosmetologiset huoneistot, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2-1	0,25	29	3	7	7	7	8	
	Solarium	2	0,2	0	3	0	0	0	0	
Sosiaalihuollon palvelut	Lasten päiväkodit ja vastaavat	2	0,3	52	5	17	18	17	18	
	Lastenkodit / lastensuojeluyksiköt ja vastaavat	2	0,3	6	4	2	2	2	2	
	Vanhainkodit ja vastaavat	2	0,3	27	5	9	9	9	9	
	Muut sosiaalialan yksiköt	2	0,3	31	5	10	11	10	11	
Liikunta ja virkistystoiminta	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat)	2	1	4	2	4	4	4	4	
	Pienet yleiset uimarannat	2	1	25	2	25	25	25	25	
	Yleiset altaat, uimahalli, kylpylä, uimala, vesipuisto tai muu yleinen allas	3	1	12	2	12	12	12	12	
	Yleiset saunat	2	0,5	4	2	2	2	2	2	
	Yleinen liikuntatila: urheiluhalli, kuntosali tai muu yleinen liikuntatila	1	0,2	33	2	7	6	7	6	
* jos vain jakelua				450		162	164	162	165	0
Valvontakohteiden kokonaismäärä						450 kpl				
Valvontatarve vuosittain						163 tarkastusta/v				
Suunnitelmallisen valvonnan ajankäyttö keskusviraston ohjeen mukaan						737 h/v (0,5 htv)				

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Tarkastustiheys:

- 2 kaksi kertaa vuodessa
- 1 kerran vuodessa
- 0,5 joka toinen vuosi
- 0,3 kerran kolmessa vuodessa
- 0,25 kerran neljässä vuodessa
- 0,2 kerran viidessä vuodessa

Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028

päivitetty 5.12.2025

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
1.1	KUNNAN VALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT	3
1.2	VALVONTATIEDON HYÖDYNTÄMINEN	3
1.3	TUPAKKALAIN MUKAINEN TYÖNJAKO	4
1.3.1	<i>Vähittäismyyntipakkauksien valvonta</i>	<i>4</i>
1.3.2	<i>Tuotevalvonta</i>	<i>4</i>
1.3.3	<i>Etämyynnin ja markkinointikiellon valvonta</i>	<i>4</i>
2	SUUNNITELMALLINEN VALVONTA.....	5
2.1	VALVONNAN TAVOITE JA SISÄLTÖ	5
2.2	RISKINARVIOINTI JA VALVONNAN KOHDENTAMINEN	5
2.3	OSAAMISEN VARMISTAMINEN JA VALVONNAN MENETELMÄT	7
2.4	VALVONNAN MAKSULLISUUS	7
3	SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	8
3.1	SAVUTTOMAT NIKOTIINITUOTTEET TUOTEVALVONNAN NÄKÖKULMASTA	8
3.2	LAITTOAMAN KAUPAN EHKÄISY JA JÄLJITETTÄVYYTTÄ KOSKEVAN TIEDON HYÖDYNTÄMINEN VALVONNASSA	9
3.3	ETÄMYYYNTI JA MARKKINOINTI	9
3.4	EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	9

LIITE 1 Tupakkalain mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina
2025–2028

1 JOHDANTO

1.1 Kunnan valvontaviranomaisen tehtävät

Tupakkavalvonta perustuu tupakkalakiin (549/2016). Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Kunta huolehtii alueellaan toimenpiteistä tupakoinnin lopettamiseksi sekä valvoo alueellaan tupakkalain nojalla annettujen säännösten noudattamista. Tupakkaa ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan kunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella.

Ympäristöterveydenhuolto myöntää myyntilupia sekä valvoo tupakkatuotteiden, tupakointivälineiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteissä, myynnin omavalvontaa, mainontaa sekä tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista. Asuntoyhteisöt voivat hakea tupakointikieltoja, jotka valvontaviranomaisen on määrättävä, mikäli edellytykset kiellolle täyttyvät.

Tupakkalakia on uudistettu useaan kertaan ja viimeisimmät uudistukset vahvistettiin lakiin 2025. Uudessa tupakkalaissa on yhdenmukaistettu tuotepakkauksia ja tuotteiden ulkoasua (niin kutsuttu plain packaging). Tupakointikielto laajennettiin koskemaan myös leikkikenttiä, lastensuojelulain tai mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten ulkoalueita, jotka on tarkoitettu alle 18-vuotiaille sekä yleisiä uimarantoja (ajallisesti rajoitettuna). Lisäksi sääntelyä tupakointikielloista ja niiden valvonnasta asuntoyhteisöissä on selkeytetty. Tupakkalaki uudistuksessa lisättiin määritelmä savuttomien nikotiinituotteiden osalta. 1.8. 2025 tulleessa muutoksessa säädettiin savuttomien nikotiinituotteiden etämyynnistä, alle 18-vuotiaiden tupakkalain tuotteiden hallussapidosta ja käyttökiellosta tietyillä alueella.

Kunnan nikotiinivalvontaviranomaisen tehtävistä on säädetty lääkelaissa (395/1987). Lain 54 c § 1 mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinivalmisteiden (nikotiinilaastarit, purukumit, imeskelytabletit, suusumutteet jne.) varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä.

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin luvan- varaisuuteen liittyviä tehtäviä ovat lupien käsittely, luparekisterin ylläpito sekä lupiin liittyvät tarkastukset. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ylläpitää valtakunnallista luparekisteriä.

1.2 Valvontatiedon hyödyntäminen

Yksi ympäristöterveydenhuollon ohjelmakauden 2025–2028 tavoitteista on tietoperusteinen valvonta. Tupakkalaissa tarkoitettujen tietojen keräämiseen käy-

tetään ympäristöterveydenhuollossa vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteriä Turrea ja keskitettyä toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmää Vatia.

Valvontakaudella tupakkavalvontaan pyritään tekemään ensisijaisesti riskiperusteisesti. Riskinarvioinnin perusteena voi olla esimerkiksi toimijan aikaisempi toiminta tai tietyn tyyppisessä toiminnassa aiemmin tunnistetut yleiset riskit.

1.3 Tupakkalain mukainen työnjako

Valviran ja kunnan tehtävät on lueteltu tupakkalaissa (TupL 6 ja 8 §). Valviralla ja kunnalla on osittain päällekkäinen toimivalta valvoa tupakkalain alaisia tuotteita ja sekä niiden vähittäismyyntipakkauksia ja markkinointia.

Valviran ja kunnan välisellä toimivalla työnjaolla varmistetaan, että

- tupakkalain alaisia tuotteita ei markkinoida paikallisesti tai valtakunnallisesti,
- markkinoille ei pääse tupakkalain vastaisia tuotteita ja
- markkinoille jo mahdollisesti päässeet säännösten vastaiset tuotteet eivät päädy kuluttajien saataville.

1.3.1 Vähittäismyyntipakkauksien valvonta

Ympäristöterveydenhuolto valvoo, että tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipaikoissa myytävien tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat säännösten mukaisia. Mikäli ympäristöterveydenhuolto havaitsee myynnissä olevan vähittäismyyntipakkauksia, joiden säännösten mukaisuus on kyseenalainen tai jotka ovat ilmeisen lainvastaisia, on siitä ilmoitettava viivytyksettä Valviralle. Ympäristöterveydenhuolto huolehtii siitä, ettei myyjä jatka lainvastaisten tuotteiden myyntiä kuluttajille.

1.3.2 Tuotevalvonta

Ympäristöterveydenhuolto ei tee varsinaista tuotevalvontaa, vaan valvoo yleisellä tasolla esimerkiksi vähittäismyyntipakkauksista tehtävin havainnoin, että myynnissä olevat tuotteet täyttävät tupakkalain tuotteille säädetyt vaatimukset. Säädöstenvastaisuuksista ilmoitetaan Valviralle.

1.3.3 Etämyynnin ja markkinointikiellon valvonta

Ympäristöterveydenhuolto valvoo alueellaan tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista. Edellä mainittu koskee myös etämyynnin valvontaa, jossa toimivaltainen valvontaviranomainen määräytyy etämyyntiä harjoittavan yhtiön virallisen kotipaikan mukaan.

Valvira ja kunnat valvovat yhdessä tupakkalain 9 luvussa säädettyä markkinointikieltoa. Työnjako määräytyy pitkälti sen mukaan, voidaanko tupakkalain

vastainen markkinointitoimi estää riittävän tehokkaasti kunnan toimenpitein vai onko toiminta niin laajalle ulottuvaa, että se edellyttää valtakunnallista päätöksentekoa.

Kunta valvoo, ettei tupakkalaissa olevaa markkinointikieltoa rikota sen alueella. Tarvittaessa kunta voi kieltää toiminnan tupakkalain 96 §:n mukaisesti ja asettaa tehosteeksi uhkasakon. Mikäli toiminta on valtakunnallista, voi Valvira ryhtyä tupakkalain edellyttämiin toimiin ja kieltää tupakkalainvastaisen toiminnan useammilta alueilta.

2 SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Valvonnan tavoite ja sisältö

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat, savuttomien nikotiinituotteiden myyntipaikat, tupakointitilat (ravintolat ja hotellit). Tupakointikieltoalueet (tapahtumat, leikkikentät, koulut, päiväkodit ja uimarannat) valvotaan terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä, mikäli valvontakäynnillä havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman tavoitteena on parantaa valvonnan laadukkuutta, riskiperusteisuutta ja terveyshaittojen ehkäisyä.

Tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla pyritään tupakointia vähentämällä ehkäisemään niiden terveysvaarojen ja -haittojen syntymistä. Lain tarkoituksena on vähentää ympäristön tupakansavulle altistumista kaikissa ikäryhmissä.

2.2 Riskinarviointi ja valvonnan kohdentaminen

Tupakkalain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan kohteita on Kainuussa seuraavasti:

- tupakkatuotteiden myyntipisteitä noin 100
- savuttomien nikotiinituotteiden myyntipisteitä noin 50
- tupakointitiloja 2

Valvira on määritellyt aikaisemmille valvontakausille kohdetyyppikohtaisen tarkastustiheyden. Tarkastustiheys on ollut myyntipaikoissa 0,5 ja tupakointiloissa 0,3. Näitä on käytetty lähtökohtana 2025–2028 valvontakauden valvontasuunnitelmaa laadittaessa.

Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä. Riskinarviointi perustuu muun muassa kohteesta kerättyyn valvontatietoon sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säännöksiä.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat esimerkiksi:

- Valvontahistoriassa ilmenevät toistuvat rikkomukset tai muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin.
- Myynnin omavalvontaan liittyvät puutteet (kuten alaikäiset, välittäminen, jatkuva valvonta)
- Tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/ tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vanhukset, sairaat)
- Toimintaympäristössä tunnistetut muut riskit

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnin osalta valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyttä ei ole perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella.

Suunnitelmallisen valvonnan piiriin kuuluu ilmoitusten ja hakemusten käsittely, kohteisiin tehtävät tarkastukset ja uusintatarkastukset. Tarkastukset kohdistuvat kohteesta riippuen tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai annettujen kehotusten noudattamisen seurantatarkastuksissa. Tarkastukset sisältävät tarvittaessa näytteiden ottoa ja mittauksia. Tarkastuksesta tehdään tarkastuspöytäkirja, joka toimitetaan tiedoksi asianosaisille. Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, voidaan säännösten vastainen toiminta kieltää. Muita mahdollisia toimenpiteitä ovat tupakkalain 96 ja 97 §:ssä tarkoitetut kirjallinen huomautus ja varoitus, jotka ovat tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan peruuttamisen edellytyksiä. Tupakkalain toteutusta voidaan osittain valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Valvonnassa noudatetaan valtakunnallisessa valvontaohjelmassa annettuja tarkastusohjeita.

Tarkastuskertomus tehdään Vati-tietojärjestelmään käyttäen Valviran laatimaa tarkastuslomakepohjaa. Tarkastuslomakkeiden käyttö yhtenäistää valvontaa valtakunnallisesti ja mahdollistaa mm. valvonnan laatutietojen seuraamisen.

Omana tupakkavalvonnan projektina valvontaa kohdistetaan anniskeluravintoloihin, joissa on tupakanmyyntilupa. Tarkempi projektisuunnitelma laaditaan myöhemmin.

Tupakkavalvonnan kohteissa myynnin osalta tarkastetaan muun muassa seuraavia asioita:

- Omavalvontasuunnitelma ja suunnitelman noudattaminen käytännössä
- Omavalvontakirjaukset
- Myyntikieltoilmoitukset
- Myyntilupa-asiakirjan esilläpito
- Myyntipiste
- Tupakkatuotteiden esilläpitokielto
- Myyjän ikä
- Tupakkatuotteiden merkinnät
- Mainonta
- Laittoman kaupan ehkäiseminen (tunnistekoodit)

Mikäli kohteessa on erillinen tupakointitila, tarkastetaan myös:

- Tupakointitilan käytön vaatimukset, hyväksyntä, rakenne, koko ja sijainti, ilmanvaihto ja laitteisto
- Tupakointitilassa työskentelyä koskevat vaatimukset ja tilan tuuletus
- Ravitsemisliikkeen tupakointitilan käyttö ja valvonta sekä muut merkinnät
- Tilan omavalvontasuunnitelma
- Tupakointikielto- opasteet

Ulkona järjestettävät yleisötilaisuudet

- Tupakointikielto- opasteet
- Tupakointipaikka on osoitettu ja merkitty

Kainuun ympäristöterveyspalveluissa tupakkalain toteutumista valvotaan samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa.

2.3 Osaamisen varmistaminen ja valvonnan menetelmät

Tupakkalain tehtävien hoitaminen edellyttää valvontaviranomaiselta asiantuntemusta ja osaamista. Valvira ja aluehallintavirastot järjestävät verkkokoulutustilaisuuksia, joihin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan. Koulutustarvetta on lisännyt erityisesti alati muuttuva tupakkalaki.

Tupakkalain vastaiseen toimintaan puuttuminen edellyttää erilaisten valvontamenetelmien kartoittamista. Joissain tilanteissa valvontamenetelmänä ei voida käyttää fyysistä tarkastuskäyntiä, kuten esim. selvitettäessä etämyyntitoimintaa tai sähköisillä alustoilla toteutettavaa toimintaa. Pääsääntöisesti toimijoiden ohjaus tapahtuu kuitenkin tarkastusten yhteydessä, mutta neuvontaa voidaan myös antaa sähköpostitse ja puhelimitse.

Joissain tapauksissa esim. tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä voidaan todeta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua, hajua tai höyryä. Savun ja höyryn kulkeutumista voidaan selvittää merkkiainekokein.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tupakkavalvontaan varataan aikaa myös muihin tupakkavalvonnan tehtäviin. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi:

- valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. alaikäisille myyntiä, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista
- vähittäismyyntilupahakemusten käsittely
- asunto-osakeyhtiöiden tupakointikieltihakemusten käsittely
- neuvonnan ja ohjauksen antaminen tupakkalain sisällöstä

Tupakkalain suunnitelmalliseen valvontaan on varattu 0,3 htv. Suunnitelmallisen valvontatyön lisäksi aikaa varataan koulutuksiin osallistumiseen sekä ohjaukseen ja neuvontaan 0,1 htv.

2.4 Valvonnan maksullisuus

Tupakkalain mukaan ympäristöterveydenhuolto perii suoritteistaan hyväksymänsä taksan mukaisia maksuja. Maksuja peritään vähittäismyyntilupahake-

muksista, tukkumyynti-ilmoituksista sekä vähittäismyyntiä koskevan ilmoituksen käsittelystä. Vuosittain peritään myyntipistekohtainen valvontamaksu.

Tupakkalain mukainen myyntipistekohtainen valvontamaksu peritään toimijoilta, joille on myönnetty tupakan vähittäismyyntilupa tai toimijoilta, jotka ovat tehneet tukkumyynti-ilmoituksen. Valvontamaksu on 500 euroa jokaista myyntipistettä kohden. Valvontamaksu voi olla maksimissaan 1000 euroa jokaista myyntipistettä kohden, vaikka toimijalla olisi myynnissä tupakkatuotteet, nikotiininesteet, sekä savuttomat nikotiinituotteet. Kaikki tupakkalain mukaisen valvonnan kustannukset katetaan siten vuosittaisista myynnin valvontamaksuista saaduilla tuloilla. Muu tupakkalain mukainen valvonta on maksutonta.

3 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN PAINOPISTEALUEET

Tupakkalain valvonnan painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan mahdollisen lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat uudet tarpeet. Tupakan suunnitelmallisen valvonnan painopisteet kaudella 2025–2028 on laadittu niin, että ne edesauttavat tupakkalain ja tupakkapolitiikan tavoitteiden toteutumista. Valvontaohjelman yleinen teema on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Valvontakauden painopisteet ovat

- savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta,
- laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa,
- etämyynti,
- markkinointi,
- ehkäisevä päihdetyö.

3.1 Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta

Tupakkalaki muuttui 1.8.2025. Uuteen tupakkalakiin tuli uusi nikotiinimääritelmä, joka kattaa nikotiinipussit ja niitä läheisesti muistuttavat tuotteet. Tyypillisesti kyse on nuuskankaltaisista tuotteista, jotka eivät sisällä tupakkakasvia. Tuotteet sisältävät nikotiinia ja vastaavat käyttötarkoitukseltaan ja ulkoasultaan perinteistä nuuskaa. Uusi tupakkalaki sisältää siirtymäaika sääntöjä.

1.8.2025 voimaan tulleita muutoksia on savuttomien nikotiinipussien ja muiden savuttomien nikotiinituotteiden siirtyminen tupakkalakiin. Tämän myötä nikotiinipussit ja tupakanvastikkeiden hallussapito kiellettiin alaikäisiltä. Lisäksi uusi tupakkalaki kieltää savuttomien nikotiinituotteiden käytön esikoulujen, peruskoulujen ja toisen asteen oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa. Tuotteiden käyttäminen on myös kielletty päiväkodeissa ja leikkikentillä. Lisäksi kiellettiin internetin välityksellä tapahtuva myynti.

1.2.2026 astuu voimaan rajoituksia savuttomien nikotiinituotteiden makuaineisiin, nikotiinin määrään, terveystarvikkeisiin ja matkustajatuontiin.

1.8.2026 tulevat voimaan muutokset, jotka koskevat pakkausten ulkoasua, vähittäis- ja tukkumyyntiä ja valmistajan tai maahantuojan tekemää tuoteilmoitusta.

Yhtenä tupakkalain valvonnan painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta. Savuttomien nikotiinituotteiden pakollisten merkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät. Kyseisten tuotteiden myyntipaikkojen joukossa on sellaisia valvontakohteita, joilla ei ole joko viimeaikaista tai ollenkaan kokemusta tupakkalain alaisten tuotteiden myynnistä. Edellä mainittu on perusteltua huomioida valvontakohteita koskevassa riskinarvioinnissa.

3.2 Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa

Savukkeet ja kääretupakkatuotteet ovat kuuluneet laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn piiriin 20.5.2019 alkaen. Laittoman kaupan ehkäisyä koskeva sääntely laajeni 20.5.2024 alkaen koskemaan myös muita tupakkatuotteita. Tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelmakauden painopisteenä vuosille 2025–2026 on laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn laajentumisen huomioiminen sekä jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että tupakkalain mukaisessa myynnin valvonnassa kiinnitetään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunnistus. Valvontayksikön tulisi tarkistaa myös jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta, jotta voidaan varmistua siitä, että toimitusketjussa mukana olevat talouden toimijat ovat huolehtineet jäljitettävyyssjärjestelmää koskevista kirjaamisvelvoitteistaan.

3.3 Etämyynti ja markkinointi

Käytännössä etämyyntikielto merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Etämyynnissä myyjä ei pysty jatkuvasti valvomaan ostotilannetta, mitä tupakkalain 55 §:ssä edellytetään. Lisäksi markkinointikiellosta johtuu, että nikotiinipusseja tai muita tupakan vastikkeita ei voimassa olevan tupakkalainkaan mukaan saa esitellä esimerkiksi internetin verkkokaupoissa. Etämyyntiä on käytännössä mahdotonta toteuttaa niin, ettei toiminta olisi tupakkalain säännösten vastaista, mutta etämyynnin nimenomaisen kiellon tarkoituksena on selkiyttää asiaa. Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytänteiden kuten fyysisen tarkastuskäynnin rinnalle uusia toimintatapoja.

3.4 Ehkäisevä päihdetyö

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, jäljempänä EPT-laki) ohjaa päihdehaittojen vähentämiseksi tehtävää työtä. Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämisen. Toimijoiden välinen yhteistyö on ehkäisevän päihdetyön

onnistumisen lähtökohta, joten yhteistyötä on tehtävä laajalla rintamalla paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Tupakkalain näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on edesauttaa tupakkalain tavoitteen toteutumista eli tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä.

Tupakkalakia valvovien viranomaisten tulee tehdä yhteistyötä ehkäisevässä päihdetyössä toimivien tahojen kanssa, sillä se mahdollistaa aikaisempaa kokonaisvaltaisemman lähestymistavan tupakkalain alaisten tuotteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen ja lain tavoitteiden edistämiseen. Tupakkalakia valvova viranomainen voi tuoda yhteistyöhön muun muassa asiantuntemuksensa tupakkalain mukaisesta valvonnasta sekä ajankohtaista tietoa tupakkavalvonnassa esille tulleista asioista ja kehityssuuntauksista. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu EPT-työryhmä työskentelyyn. Ehkäisevää päihdetyötä Kainuun alueella tekevät mm. Kainuun hyvinvointialue, Etnika -Kainuu ry, Kajaanin kaupungin osallisuus- ja hyvinvointijaosto sekä Kainuun kunnat.

Valvontaviranomainen voi vastaavasti saada päihteiden käytöstä ajankohtaista ja luotettavaa tietoa, jonka pohjalta valvonnan voimavaroja voidaan suunnata tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Kunta voi tarvittaessa tarjota vaikuttamismahdollisuuksia tai järjestää toimintaa ulkopuolisille tahoille, kuten vanhemmille, oppilaitoksille, yleishyödyllisille yhteisöille tai alueella toimiville elinkeinonharjoittajille.

Tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset 2025-2028

Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja muu luovutus	kohdemäärä (kpl)	Tarkastusaika (h)	Tarkastusta/ vuosi
Tukkumyynti (TupL)	1	2	0,5
Vähittäismyynti (TupL)	83	2	0,5
Tupakointikiellot ja rajoitukset			
Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	2	2	0,3

Suunnitelma vuosi		
2026	2027	2028
	1	
41	41	41
2		2

Vähittäismyyntipaikat
Tukkumyymälät

Mm. vähittäismyymälät, huoltoasemat, kioskit, ruokakioskit (grillit), tupakkakaupat, tax free -myymälät, liikennevälineet ja internetkaupat
Myymälät, jotka harjoittavat tupakkatuotteiden myyntiä jälleenmyyntiä varten joko myymälätiloissa tai internetissä

Vuosittain tarkastettavia kohteita 42 kpl
Tarkastuksiin kuluva aika 84 h

Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028

päivitetty 5.12.2025

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin	4
VOIMAVARAT	5
Henkilöresurssit.....	5
Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	6
Resurssitarpeen kartoitus.....	6
YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ.....	6
1. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN	7
1.1 Yleisen edun kannalta välttämättömät eläinlääkäripalvelut	7
1.2 Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuu.....	8
1.3 Palvelujen järjestämistavat	9
1.4. Eläinlääkäripalvelujen saatavuus.....	9
1.4.1 SAATAVUUSTAVOITTEET	10
1.5 Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen	10
1.6 Kiireellinen eläinlääkäriapu	11
1.7 Eläinterveyskäynnit.....	11
1.8. Terveystuokäynnit ja -suunnitelmat.....	11
1.8.1 TERVEYDENHUOLTOPALVELUJEN KYSYNTÄ	12
1.9. Järjestämisvastuuta täydentävät eläinlääkäripalvelut.....	12
1.10 Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu.....	13
1.10.1 KUNNAN ELÄINLÄÄKÄRIN PERIMÄT PALKKIOT JA KORVAUKSET	13
1.10.2 JÄRJESTÄJÄN PERIMÄT MAKSUT JÄRJESTÄMISVASTUUSEEN KUULUVISTA ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA.....	13
1.10.3 MUIDEN KUIN JÄRJESTÄMISVASTUUSEEN KUULUVIEN ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN	13
1.11 Julkisin varoin tuettuja eläinlääkäripalveluja koskeva avoimuus- ja raportointivelvollisuus	13
2. VALVONTATEHTÄVIEN JÄRJESTÄMINEN	15
VALVONTATEHTÄVISTÄ PERITTÄVÄT MAKSUT.....	15
2.1 Eläinten terveyden valvonta.....	15
2.1.2. ELÄINTAUTIEN ILMOITTAMINEN.....	16
2.1.3 ELÄINTAUTEJA TUTKIVAT LABORATORIOT	17
2.1.4 PAKOLLINEN ZOONOOSIVALVONTA JA VAPAAEHTOINEN MAEDI-VISNA/CAE-TERVEYSVALVONTA	17
2.1.5 VESIVILJELYLAITOSTEN VALVONTA, ELÄINTAUTIEN SEURANTA JA VAPAAEHTOINEN BKD-TAUDIN TERVEYSVALVONTA.....	18
2.1.6 ELÄINTEN KEINOLLINEN LISÄÄMINEN.....	18
2.1.7 MUU ELÄINTAUTIVALVONTA JA -SEURANTA	18
2.3 Eläinten lääkitsemisen valvonta.....	20
2.4 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti.....	20
2.4.1 SISÄMARKKINAKAUPPA	20
2.4.2 VIENTI EU:N ULKOPUOLISIIN MAIHIN	21
2.4.3 TUONTI EU:N ULKOPUOLELTA JA KOMISSION ASETUKSEN 2017/625 LUVUN V JAKSON II MUKAINEN VALVONTA	21
2.5 ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA	21
2.5.1 EPÄILYYN PERUSTUVA ELÄINTEN HYVINVOINNIN TARKASTUS.....	22
2.5.2 LUVAN- JA ILMOITUKSENVARAISEN TOIMINNAN VALVONTA.....	23
2.5.3 ELÄINKULJETUKSET	23
2.5.4 TEURASTAMOT	23
2.5.4 IRRALLAAN TAVATTUJEN PIENELÄINTEN TILAPÄISEN HOIDON JÄRJESTÄMINEN.....	23

	3
2.6 ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET	24
2.6.1 SIVUTUOTELAITOSTEN VALVONTA	24
2.6.2 SIVUTUOTTEITA KÄYTTÄVIEN JA HÄVITTÄVIEN TOIMIJOIDEN VALVONTA	24
2.7 EHDOLLISUUDEN VALVONTA	25
LAATU	25
Auditointi	26
Toiminnan kehittäminen	26
Pandemiavalmius	26
SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	26
Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi	26
Muu raportointi	26
TIETOJÄRJESTELMÄT	27

LIITTEET

- Liite 1 Resurssitarpeen kartoitus
- Liite 2 Löytöeläinten hoitotarhat

JOHDANTO

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon Ruokaviraston laatima valtakunnallinen ohjelma (EHO). Kunnan suunnitelma on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Ruokavirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Vuonna 2026 käynnistyy aluehallintouudistus, joka tuo merkittäviä muutoksia eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan; aluehallintovirastojen tehtävät tällä sektorilla siirtyvät Ruokavirastoon ja ELY-keskuksista tulee elinvoimakkeuksia. Uusien organisaatioiden käynnistysvaiheessa ei eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnalle aseteta varsinaisia painopisteitä vaan pyritään varmistamaan perustehtävien mahdollisimman häiriötön hoito.

Kunnille asetetaan vuodeksi 2026 yksi eläinlääkintähuollon painopiste: Kunnat varmistavat uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteutumisen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä.

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon ja siihen liittyvän valvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa Kainuun ympäristöterveyspalveluiden eläinlääkintähuollon tulosityksikkö.

Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin

Ruokaviraston laatiman valtakunnallisen ohjelman (EHO) tarkoitus on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalvelujen järjestämistä. EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa (Ymppi-ohjelma). VASU kattaa koko elintarvikeketjun valvonnan ja sisältää toimintaympäristön ja valvontajärjestelmien kuvaukset sekä valvonnan strategiset tavoitteet.

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa, ja ne on sisällytetty toimialakohtaiseen elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmaan 2025–2028.

VOIMAVARAT

Henkilöresurssit

Ympäristöterveydenhuollon organisaatiossa on 10 praktikkoeläinlääkäriä virkaa kuudessa toimipisteessä sekä koko valvontayksikön alueella toimivat hygieenikkoeläinlääkäri ja kaksi valvontaeläinlääkäriä. Eläinlääkäreistä yksi on suorittanut tuotantoeläinten sairauden- ja terveydenhoidon erikoiseläinlääkäritutkinnon. Avustavaa henkilökuntaa ovat 6 vakituista pieneläinhoitajaa sekä toimistosihteeri. Kunnan henkilöstöpalveluista saadaan palkanlaskenta ja yleiset hallintopalvelut.

Praktikkoeläinlääkärit vastaavat eläinten terveyden ja sairauden hoidosta. Praktikkoeläinlääkärit hoitavat eläintautilain mukaiset tehtävät omilla alueillaan yhdessä valvontaeläinlääkäreiden kanssa. Poikkeustilanteissa esim. molempien valvontaeläinlääkäreiden poissaolojen aikana praktikkoeläinlääkäreille jäävät valvontatehtävät pyritään hoitamaan siten, että jääviysongelmaa ei synny. Päivystysaikaan päivystävät eläinlääkärit hoitavat kiireelliset eläinten terveyteen- ja hyvinvointiin liittyvät virkatehtävät.

Neljällä vastaanotolla eläinlääkäriä apuna työskentelee pieneläinhoitaja. Heidän tehtävänsä on avustaa eläinlääkäreitä ajanvarauksessa ja potilaiden käsitelyssä sekä vastata välinehuollosta. Itsenäisesti hoitajat voivat myydä lemmikkien ruokia eläinlääkäriä antamien ohjeiden mukaisesti ja tehdä joitain pieniä hoitotoimenpiteitä, kuten leikata kynsiä tai poistaa tikkejä.

Hygieenikkoeläinlääkäri vastaa eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevien hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen ja sivutuotteiden valvonnasta sekä kalojen vierasainevalvontanäytteiden ottamisesta. Hygieenikkoeläinlääkäri toimii myös eläinlääkintähuollon tulosityksikön esihenkilönä.

Valvontaeläinlääkärit vastaavat eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta koko valvontayksikön alueella sekä eläinperäisen alkutuotannon elintarvikevalvonnasta. Valvontaeläinlääkärit ottavat muut kuin kalan vierasainenäytteet. Valvontaeläinlääkäreiden keskinäisestä työnjaosta on sovittu erikseen.

Mehiläinen Oy järjestää eläinlääkintähuollon henkilöstön työterveyshuollon. Työn riskien ja vaarojen arviointi on tehty erikseen kaikille vastaanotoille, tilakäyntejä tekeville eläinlääkäreille ja valvontaeläinlääkäreille. Riskien ja vaarojen arviointeja päivitetään säännöllisesti. Tarvittaessa työnohjausta on ostettu ulkopuolisilta palveluntarjoajilta.

Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Eläinlääkäriksi valtion, kunnan, yhteisön tai muuhun eläinlääkäriin virkaan tai toimeen saadaan nimittää, määrätä tai ottaa ainoastaan laillistettu eläinlääkäri. Uuden henkilöstön rekrytointi tehdään Sotkamon kunnan rekrytointiohjeistuksen mukaisesti. Sijaisten ja uusien viranhaltijoiden kelpoisuus tarkistetaan eläinlääkärirekisteristä. Eläinlääkintähuollon esimies varmistaa, että muille kuin eläinlääkäreille ei anneta työtehtäviä, jotka säädösten mukaan kuuluvat eläinlääkäriin tehtäväksi.

Koko henkilöstä osallistuu täydennyskoulutuksiin oman tarpeensa ja mielenkiintonsa mukaan. Koulutukset valitaan kunkin työntekijän henkilökohtaisen koulutussuunnitelman mukaisesti siten, että koulutus tukee omaa osaamisalaa. Henkilökohtaiset koulutussuunnitelmat käydään säännöllisesti läpi kehityskeskustelun yhteydessä. Koulutuksista saatava materiaali hyödynnetään koko työyhteisössä. Koulutuksiin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan etäyhteydellä. Tieto koulutuksiin osallistumisesta kerätään Populus-järjestelmään.

Sijaiset saavat ennen töiden aloitusta kattavan perehdytysohjeen, jossa käsitellään yksityiskohtaisesti yksikön toimintatapoja eri tilanteissa. Ensimmäistä kertaa praktiikkaan tulevilla eläinlääketieteen kandidaateille järjestetään 1–2 viikon mentorointijakso, jonka aikana kokeneempi eläinlääkäri on koko ajan käytettävissä tueksi.

Resurssitarpeen kartoitus

Resurssitarvekartoitus on tehty tämän suunnitelman liitteenä olevaa lomaketta hyväksi käyttäen (liite 2). Resurssit on pyritty mitoittamaan Kainuun ympäristöterveyspalveluiden toiminta-alueella olevan eläinmäärän mukaan. Resurssitarvetta alueella kasvattaa eläintenpitopaikkojen väliset pitkät etäisyydet, erityisesti päivystysaikaan.

Normaalitilanteessa eläinlääkintähuollon resurssit ovat riittävät eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamiseen. Lomia ja mm. päivystysvapaista johtuvia pidempiä kuin yksittäisien päivien poissaoloja varten on pyritty palkkaamaan sijainen. Sijaismäärärahoja on viime vuosina käytetty noin 3 htv.

YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa sekä viranomaisten välinen viestintä. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Kainuun ympäristöterveyspalveluille perustetaan omat Sotkamon kunnan sivuista erilliset internet-sivut vuoden 2025 aikana. Eläinlääkintähuollolla on omat facebook-sivut, joilla mm. tiedotetaan ajankohtaisista asioista.

Viestinnässä noudatetaan organisaation viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Eri-tyistilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyötä organisaation viestinnästä vastaavien tahojen kanssa. Eri-tyistilanneviestintään liittyvät ohjeet ovat epidemiasuunnitelmassa ja valmiussuunnitelmassa. Muusta kuin erityistilanteisiin liittyvästä viestinnästä vastaa eläinlääkintähuollon esihenkilö. Eläintautiepidemioissa viestinnästä vastaa Ruokavirasto.

Eläinlääkärit toimittavat tarkastuspöytäkirjat ja laskutuspyynnöt Ruokavirastoon sähköisen asiointipalvelun kautta.

Eläinten terveyden- ja hyvinvoinnin valvontaan liittyvä yhteydenpito poliisiin on tapausta hoitavan eläinlääkärin vastuulla. Eläinten merkintään- ja rekisteröintiin liittyvissä asioissa yhteistyötä tehdään sekä Kainuun ELY-keskuksen valvojen että kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten kanssa. Pääosin yhteydenpitoa hoitavat valvontaeläinlääkärit.

Kainuun ympäristöterveyspalveluilla on erillinen häiriöviestintäsuunnitelma.

1. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Kainuun ympäristöterveyspalvelut (järjestäjä) vastaa eläinlääkäripalveluista Hyrynsalmen, Kajaanin, Kuhmon, Paltamon, Ristijärven, Sotkamon ja Suomussalmen kuntien alueella. Vastuukuntana toimii Sotkamo.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki (285/2023) tulee voimaan vuoden 2026 alusta. Uuden eläinlääkintähuoltolain 9 §:ssä määritellään eläinlääkäripalvelujen järjestämismääräyksen laajuus. Järjestämismääräyksen laajuus määräytyy ensi sijassa alueellisten tarpeiden perusteella. Kunkin järjestäjän tulee järjestää alueellaan lain 8 §:ssä mainitut palvelut ainakin elintarvike- tai turkistuotantoa varten pidettäville eläimille ja lisäksi kiireellinen eläinlääkäriapu kaikille eläimille. Muiden 8 §:n mukaisten palvelujen järjestämistarpeesta tekee kukin järjestäjä arvon. Tavoitteena on taata näiden palvelujen riittävä ja kohtuuhintainen alueellinen saatavuus sekä turvata muiden eläinlääkintähuoltolaissa järjestäjälle säädettyjen tehtävien asianmukainen hoito.

Erot eläinlääkäripalvelujen alueellisissa tarpeissa liittyvät etenkin siihen, missä määrin kullakin alueella on yksityistä palveluntarjontaa. Komission ohjeistuksen perusteella katsotaan, että määrittelyyn voi vaikuttaa kunkin palvelun yksittäisen tarjonnan kartoittamisen lisäksi myös palvelujen järjestäjän arvio siitä, millaista palvelukokonaisuutta oman tuotannon ylläpitäminen ja säädettyjen eläinlääkintähuollon tehtävien hoituminen käytännössä kullakin alueella edellyttää.

1.1 Yleisen edun kannalta välttämättömät eläinlääkäripalvelut

Uuden eläinlääkintähuoltolain (285/2023) 8 §:n 14-kohtainen luettelo eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden kannalta välttämättömistä

eläinlääkäripalveluista osoittaa kunnallisen järjestämisvastuun enimmäislaajuuden.

- 1) yleistutkimus ja terveydentilan arviointi eläinten terveyden todentamiseksi;
- 2) kissojen ja koirien tunnistusmerkintä;
- 3) eläinterveyskäynnit, joista säädetään tarttuvista eläintauodeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveyssäännöstö") annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 25 artiklassa, sekä elintarviketuotantoa varten pidettävien eläinten pitopaikoissa tehtävät terveydenhuoltokäynnit ja terveydenhuolto-suunnitelmat;
- 4) rokotus;
- 5) loisten häätöön ja ehkäisyyn liittyvät toimenpiteet;
- 6) suun terveydenhuoltoon liittyvät välttämättömät perustoimenpiteet tai, jos se on toimenpiteen laajuus tai vaativuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista, jatkohoitoon lähettäminen;
- 7) sarvien ja sarven aiheiden poistaminen naudoilta ja vuohilta;
- 8) lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja tutkimukset sekä lisääntymisongelmien hoito elintarviketuotantoa varten pidettäville naudoille, sioille, lampaille, vuohille ja poroille;
- 9) kastraatio naudalle, sialle, lampaalle, vuohelle, porolle, koiralle ja kissalle sekä sterilisaatio kissalle;
- 10) sairaan eläimen kliininen tutkimus ja hoitotarpeen arviointi, tavanomaisten näytteiden ottaminen ja pikatestaus tai toimittaminen laboratoriotutkimuksiin eläimen sairauden syyn selvittämiseksi sekä tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkotutkimuksiin;
- 11) sairaalle elintarvike- tai turkistuotantoa varten pidettävälle eläimelle tarvittava hoito, jota on mahdollista antaa eläimen pitopaikassa ja johon kuuluu myös nautaeläimen juoksutusmahaleikkaus;
- 12) perustasoinen ensiapuluonteinen hoito, jota tarvitaan muulle kuin 11 kohdassa tarkoitettulle eläimelle, johon kuuluvat ruoansulatuskanavan ja virtsateiden häiriöiden konservatiivinen hoito, tulehdus- ja kiputilojen hoito, sokin hoito, metabolisten häiriöiden hoito, haavojen ompelu, muu vastaava enintään vähäisiä kirurgisia toimenpiteitä sisältävä hoito, tavanomaisimpien pienten kotieläinten luunmurtumien immobilisaatio sekä hoitoon liittyvä välttämätön jatkokäsittely tai lääkehoito ja tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkohoitoon;
- 13) synnytysapu, johon kuuluvat keisarileikkauksista nautojen, lampaiden, vuohien ja kissojen keisarileikkaus;
- 14) eläimen lopetus.

1.2 Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuu

Kainuun ympäristöpalveluissa sisällytetään kaikki eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaiset toimenpiteet järjestämisvastuuseen. Kaikkien toimenpiteiden sisällyttäminen järjestämisvastuuseen perustuu mm. yleiseen kansanterveystyöhön, erilaisiin poikkeustilanteisiin varautumiseen ja oman tuotannon ylläpitoon.

Kainuun ympäristöterveyspalveluiden toiminta-alueella on viisi yksityistä eläinlääkäripalveluiden tarjoajaa (Kajaanissa 2, Sotkamossa 1, Kuhmossa 1, Hyrynsalmella 1). Eläinlääkäreiden määrä yksityisillä toimijoilla vaihtelee 1–3

htv:a (arvion mukaan yhteensä korkeintaan 8 htv:a). Yksityiset toimijat ovat pääosin auki ainoastaan virka-aikoina. Ilta- ja viikonloppuaikoja on osalla tarjolla etukäteen sovitusti. Hyrynsalmen yksityinen palveluntuottaja on auki ainoastaan muutamana lauantaina kuukaudessa. Kiireellistä apua on harraste- ja seuraeläimille saatavilla aukioloaikoina, mikäli vapaita aikoja on jäljellä. Tuotantoeläimille kiireellistä hoitoa tarjoaa nettisivujensa mukaan yksi yksityinen toimija.

Yksityisen palveluntarjonnan väheneminen voisi johtaa kunnallisten eläinlääkäripalveluiden kysynnän kasvuun, vaikka osa asiakkaista hakeutuisikin Kainuun ulkopuolella sijaitsevien palveluiden pariin. Kainuun ympäristöterveyspalvelut voi siinä tapauksessa palkata määräaikaisen praktikkoeläinlääkäriin ruuhkanpurkuun tilaresurssien rajoissa. Yksityisen tarjonnan lisääminen ei vastaavasti johda kunnaneläinlääkärien verkkojen vähentämiseen päivystämisen henkilöstöresurssitarpeen asettaessa minimin omalle eläinlääkärimäärälle.

1.3 Palvelujen järjestämistavat

Palvelut järjestetään omana tuotantona.

1.4. Eläinlääkäripalvelujen saatavuus

Kiireellistä eläinlääkäriapua on saatavilla kaikille alueella oleville kotieläimille 24 tuntia vuorokaudessa viikon jokaisena päivänä. Työjärjestelyillä varmistetaan ajanvarausperusteisen palvelun saatavuus. Praktikkoeläinlääkärit järjestävät keskinäisellä työnjaolla aikaa ajanvarausperusteiseen työhön (esim. terveydenhuolto), jolloin kollega hoitaa kiiretapaukset. Tilakäyntien kiireettömät ajanvaraukset kirjataan sähköiseen taulukkoon, josta niiden toteuttamista voidaan seurata. Subventioilla turvataan, ettei palvelun hinta muodostu esteeksi työnjaolle.

Sotkamon kunnalla on käytössä sähköinen palautejärjestelmä. Eläinlääkintähuollon esihenkilö käy läpi tulokset ja esittelee ne eläinlääkintähuollon yksikökokouksissa. Tulokset analysoidaan ja tarvittavat kehittämistoimenpiteet tehdään suunnitelmaksi. Selkeät laatupoikkeamat kirjataan ja käsitellään laatujärjestelmän mukaisesti. Eläinlääkintähuollossa toteutettiin vuoden 2022 aikana erillinen asiakastyytyväisyyskysely. Tulosten perusteella asiakkaat ovat varsin tyytyväisiä palveluiden laatuun. Eniten negatiivista palautetta annettiin ajanvarauksen saavutettavuudesta.

Asiakasvalitukset ohjataan eläinlääkintähuollon esihenkilön käsiteltäväksi. Esihenkilö pyytää valituksen kohteena olevalta eläinlääkäriltä vastineen. Korvausvaatimukseen johtaneesta vahingosta tehdään vastuuvahinkoilmoitus vakuutusyhtiöön ja voidaan myös pyytää lausunto eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Muut asiakasvalitukset kirjataan ylös ja esimies käy asian läpi asianosaisen työntekijän ja asiakkaan kanssa.

1.4.1 Saatavuustavoitteet

Valtakunnallisen ohjelman tavoitteena eläinlääkäripalvelujen saatavuudelle on, että kiireetön vastaanottoaika tulisi pystyä tarjoamaan viikossa, ei kiireellinen terveydenhuoltokäynti, massatyö tai leikkaus kolmessa viikossa (loma-aikana kuudessa viikossa) ja pääosan asiakkaista tulisi saada palvelu 50 km säteellä.

Kiireellisen hoidon osalta valtakunnallinen tavoite on hoitaa kolmen tunnin sisällä 90 % tapauksista, 90 % tapauksista matka tilalle tai asiakkaan matka vastaanotolle tulisi olla alle 100 km. Matkojen osalta valtakunnallisessa ohjelmassa on annettu mahdollisuus poiketa suosituksista mm. Kainuussa.

Kiireellisen hoidon saatavuuden valtakunnallisen tavoitteen toteutumista päivytyksiaikaan seurataan jatkossa ajoittain. 2021–2022 toteutettiin kolme kauden mittaista seurantajaksoa, joiden aikana yli 90 % sekä suurelainten että pieneläinten omistajista sai palvelun kolmen tunnin sisällä yhteydenotosta.

1.5 Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen

Eläinlääkintähuollon toimitiloja on Hyrynsalmella, Kajaanissa, Kuhmossa, Paltamossa, Sotkamossa ja Suomussalmella sekä Vuolijoella. Praktikkoeläinlääkärit työskentelevät kunnilta vuokratuissa toimitiloissa. Pitkien välimatkojen vuoksi ei ole nähty mielekkääksi yhteisvastaanoton perustamista. Hyrynsalmella ei ole vastaanottoa, vaan Hyrynsalmen praktikkoeläinlääkäriellä on käytössään ainoastaan toimistohuone ja lämmin autotalli kunnantalolla.

Kaikista toimipisteistä tai ainakin yhteistoiminta-alueelta löytyvät suurelänpraktiikkaan tarvittavat välineet. Kajaanin, Kuhmon, Sotkamon ja Suomussalmen vastaanotolta löytyy näiden lisäksi kattava välineistö pieneläinpraktiikkaan, mm. pieneläinultra, verinäyteanalysointilaitteet, inhalaatioanestesia ja röntgenlaitteet (ei Kuhmossa). Kaikkien toimipisteiden varustetaso täyttää valtakunnallisen ohjelman suositukset.

Jokainen vastaanotto hoitaa omat ajanvarauksensa. Kajaanissa, Kuhmossa, Sotkamossa ja Suomussalmella ajanvarauksesta vastaavat pääasiassa pieneläinhoitajat. Paltamossa ja Vuolijoella eläinlääkäri hoitaa ajanvarauksen. Virka-aikana asiakkaalla on periaatteellinen mahdollisuus valita eläinlääkäri, jonka palveluksia hän haluaa käyttää. Töitä joudutaan kuitenkin jakamaan resurssien mukaan.

Potilastyössä on käytössä yhteinen, selainpohjainen KliniQ-praktiikkaohjelmisto ja potilastietokanta. KliniQ-potilastietojärjestelmässä on käytössä kalenteri, tekstiviestimistutus ajanvarauksesta ja mahdollista ottaa käyttöön sähköinen ajanvaraus. Potilastiedot säilytetään Terakuun palvelimella. Kaikki potilastyötä tekevät eläinlääkärit, sijaiset mukaan lukien, käyttävät ohjelmaa.

1.6 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina.

Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet. Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Kaikki alueen praktikkoeläinlääkärit tarjoavat kiireellistä eläinlääkäriapua virka-aikana. Töitä voidaan joustavasti jakaa alueella resurssitilanteen mukaan.

Maksutonta puhelinneuvontaa järjestetään kaikilla vastaanotoilla arkisin tiettyinä kellonaikoina sekä kiireellisissä tapauksissa virka-aikana. Puhelinajoista tiedotetaan vastaanottojen puhelinvastauksissa sekä organisaation internetsivuilla.

Virka-ajan ulkopuolella päivystys on eriytetty suur- ja pieneläinpäivystyksiksi. Kainuun alueella toimii kerralla yksi suurelän- ja yksi pieneläinpäivystäjä. Järjestely on toteutettu keskitettyä yhteydenottopalvelua käyttäen.

Virka-ajan ulkopuolella asiakkaiden yhteydenotot on keskitetty yhteen maksulliseen puhelinnumeroon. Soittaessaan palveluun asiakas valitsee joko pienelän- tai suurelänpäivystyksen. Eläinlääkäri aktivoi palvelun ennen päivystyksen aloittamista. Asiakkaiden yhteydenottojen keskittämistä myös virka-aikana yhteen numeroon on harkittu, mutta toistaiseksi muutosta ei ole koettu tarkoituksenmukaiseksi. Virka-aikana yhteydenotot ovat maksuttomia.

1.7 Eläinterveyskäynnit

Eläinterveyskäynnit ovat luonteeltaan neuvontaan painottuvia ja erityisesti käynneillä käsitellään bioturvaan ja tarttuvien eläintautien torjuntaan liittyviä asioita. Käyntien sisällöstä ja käyntitiheydestä ei ole tarkasti säädetty. Käynti suunnitellaan eläinlajin, eläintenpitomuodon ja toimijan tarpeiden pohjalta. Eläinterveyskäynnin voi yhdistää muuhun eläinlääkäriin ennaltaehkäisevään terveydenhoitoon painottuvaan käyntiin pitopaikassa, ja se on mahdollista yhdistää myös valtakunnallisen terveydenhuolto-ohjelman mukaiseen käyntiin. Praktikkoeläinlääkärit vastaavat eläinterveyskäynneistä ja hoitavat ne muun praktiikan tai terveydenhuoltokäyntien yhteydessä tai erillisinä käynteinä.

1.8. Terveys- ja eläinlääkärikäynnit ja -suunnitelmat

Tuotantoeläinten terveydenhuollosta vastaavat praktikkoeläinlääkärit. Alueella on joitain yksityistä terveydenhuollon palvelua tarjoavia eläinlääkäreitä. Tilat voivat solmia terveydenhuoltosopimuksen haluamansa eläinlääkäriin kanssa kuntarajoista riippumatta. Terveys- ja eläinlääkärikäynnin voi tehdä muukin kuin

sopimuksen tehnyt eläinlääkäri. Eläinlääkärit sopivat keskinäisellä työnajolla tilakäynneistä omistajan toiveet huomioiden, niin että työt eivät ruuhkaudu. Terveystarkastuskäynnteihin sovelletaan samaa subventiota kuin sairaskäynnteihin.

1.8.1 Terveystarkastuspalvelujen kysyntä

Kaikki maidontuotantotilat kuuluvat Nasevaan. Joitain lihanauta- tai emolehmätiloja on edelleen Nasevan ulkopuolella. Arviolta 80 % terveystarkastussopimuksista on solmittu kunnaneläinlääkäriin kanssa. Terveystarkastuksen vuosikatsauksista on 90 % tehty terveystarkastussopimuksen edellyttämällä tiheydellä. Osa toteutumattomista terveystarkastuskäynneistä johtuu esim. tilan lopettamissuunnitelmista. Alueella ei enää yhtään sikalaa.

1.9. Järjestämisvastuuta täydentävät eläinlääkäripalvelut

Järjestäjä voi 17 §:n mukaan tarjota järjestämisvastuuseen kuuluvia palveluita täydentäviä palveluita sisältönä ja mitoituksensa puolesta rajoitetusti. Täydentäviä palveluita tarjotessa järjestäjän on otettava huomioon julkisen eläinlääkintähuollon perustehtävä sekä alueen yksityiset eläinlääkäripalvelut. Täydentävät palvelut on hinnoiteltava markkinaperusteisesti. Täydentäviä palveluita voivat olla esim. eläimen hengen pelastamiseksi tehtyt hätäleikkaukset tai kuvantamalla tehtyt diagnostiset tutkimukset. Tarjoamalla näitä täydentäviä palveluita voidaan jossain tilanteissa välttää eläimen kuljetus jatkohoitoon kauaskin, koska Kainuun alueella ei ole virka-ajan ulkopuolella säännöllisesti tarjolla yksityisiä eläinlääkäripalveluita. Täydentävien palveluiden tarjoamisella voidaan parantaa kunnaneläinlääkäreiden työn mielekkyyttä ja pitovoimaisuutta. Eläinlääkärien veto- ja pitovoiman vuoksi on tärkeää, että eläinlääkärien työnkuva pysyy mielekkäänä ja he voivat tarjota osaamistaan ja ammattitaitoaan asiakkaille jatkossakin.

Täydentäviä palveluita tarjotaan:

- 1) Kuvantamistutkimukset (ultraääni, röntgen).
- 2) Leikkaushoito henkeä uhkaavissa hätätilanteissa (esimerkiksi keisarinleikkaus tai märkäkohtuleikkaus koirilla).
- 3) Muut leikkaukset, jotka tukevat hätäleikkauksissa tarvittavan osaamisen ylläpitämistä (esimerkiksi koiran sterilisaatio).
- 4) Verinäytteiden ja virtsanäytteiden tutkiminen 8 §:ä laajemmin.
- 5) Lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja hoidot (esimerkiksi tammojen munasarjadiagnostiikka ja koirien, kissojen ja tammojen kuvantamalla tehtyt tiineystarkastukset).
- 6) Hevosten nivelpiikitys.
- 7) Pistossarjat.
- 8) Kiireetön hoito palveluvalitukseensa sisällytetty hoito ulkopaikkakuntalaisten omistamille eläimille.

Täydentäviä palveluita tarjotaan rajoitetusti, yksityisiä palveluita täydentävänä ja markkinaperusteisesti hinnoiteltuna.

1.10 Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu

Järjestämisvastuuseen kuuluvien eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu on järjestäjäkohtaista.

Eläinlääkäripäivystyksessä on käytössä yksi päivystysnumero, joka on maksullinen. Päivystysnumerossa on yöllä (22 - 08) korkeampi taksa (5,11 €/min) kuin illalla ja lauantaisin ja pyhinä päiväaikaan (2,54 €/min).

1.10.1 Kunnaneläinlääkärin perimät palkkiot ja korvaukset

Kunnaneläinlääkäri perii oman palkkionsa asiakkaaltaan siten kuin virkaehtosopimuksessa on määritetty. Kunnaneläinlääkäri saa periä maksun asiakkaalta myös tilanteissa, joissa asiakas jättää saapumatta vastaanotolle ennalta varattuna aikana ilman hyväksyttävää syytä.

Järjestäjällä on mahdollisuus subventoida järjestämisvastuuseen kuuluvien pitopaikoissa tarjottavien palveluiden käyntipalkkioita ja matkakustannuskorvauksia. Subvention tarkoituksena on tasoittaa eläinten pitopaikan sijainnista asiakkaille aiheutuvia kuluja. Kunnaneläinlääkärin palkkioita suoritetuista toimenpiteistä ei voi subventoida. Kainuun ympäristöterveysjaosto päättää subventiotarpeesta, samoin kuin subvention suuruudesta.

1.10.2 Järjestäjän perimät maksut järjestämisvastuuseen kuuluvista eläinlääkäripalveluista

Kun eläintä hoidetaan kunnaneläinlääkärin vastaanotolla, tulee järjestäjän periä palveluista oma palkkionsa, joka ei järjestämisvastuuseen kuuluvien palvelujen osalta saa ylittää palvelujen tuottamisesta aiheutuvaa kustannusta. Kainuun ympäristöterveysjaosto päättää järjestämisvastuuseen kuuluvista palveluista järjestäjälle perittävistä maksuista.

1.10.3 Muiden kuin järjestämisvastuuseen kuuluvien eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

Muista kuin 9 §:n mukaisista palveluista (kerrottu kohdassa 1.9), tulee asiakkaan maksama kokonaishinta olla markkinaperusteinen, ja sen tulee vähintään kattaa palveluun liittyvät kustannukset. Kainuun ympäristöterveysjaosto päättää täydentävistä palveluista järjestäjälle perittävistä maksuista.

1.11 Julkisin varoin tuettuja eläinlääkäripalveluja koskeva avoimuus- ja raportointivelvollisuus

Järjestämisvastuuseen kuuluvien julkisin varoin tuettujen eläinlääkäripalvelujen tuottajaan sovelletaan, mitä eräitä yrityksiä koskevasta taloudellisen toiminnan avoimuus- ja tiedonantovelvollisuudesta annetussa laissa (19/2003) säädetään eräiden yritysten velvollisuudesta pitää erillistä kirjanpitoa tai laatia eriyttämislaskelma yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista, erilliskirjanpitoon liittyvästä avoimuusvelvollisuudesta, tietojen säilyttämisestä ja

kokoamisesta sekä ministeriön ja muiden viranomaisten tiedonsaanti- ja tiedonanto-oikeuksista.

Järjestäjän tulee koota ja omien tulojensa lisäksi kuvata tiedot palkkioista, joita kunnaneläinlääkärit ovat perineet järjestämisvastuuseen kuuluvista eläinlääkäripalveluista, vähennettyinä palkkioiden hankkimiseen kohdistuvilla kuluilla. Edellä 1 momentissa mainitun lain säännöksiä tiedonsaanti- ja tiedonanto-oikeuksista sovelletaan myös mainittuihin tietoihin. (ElhL 33 §). Kainuun ympäristöterveyspalvelut ottaa tarvittavat raportit suoraan KliniQ-potilasohjelmasta.

2. VALVONTATEHTÄVIEN JÄRJESTÄMINEN

VALVONTATEHTÄVISTÄ PERITTÄVÄT MAKSUT

Kunta perii valtiolta korvauksen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan liittyvistä tehtävistä erillisen ohjeen mukaan.

Eläintautilakiin, sivutuotelakiin ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annettuun lakiin, eläinten kuljetuksesta annettuun lakiin ja eläinten hyvinvoinnista annettuun lakiin perustuvista kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista. (MMM 973/2024). Kunnaneläinlääkäri lähettää Ruokavirastolle laskutuspyynnön maksullisesta valvonnasta.

2.1 Eläinten terveyden valvonta

Eläintautien vastustamisesta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) ja sen nojalla annetuissa delegoiduissa asetuksissa ja täytäntöönpanoasetuksissa sekä kansallisessa eläintautilaissa 76/2021 ja sen nojalla annetuissa asetuksissa. Eläintautien ilmoittamisesta säädetään lisäksi MMM asetuksessa 325/2021.

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa, kehittää ja toteuttaa eläintautien vastustamista sekä valvoo eläinterveyttä koskevien säädösten sekä niiden nojalla tehtyjen päätösten noudattamista. Ruokavirasto vastaa eläintautivalmiuden ylläpidosta.

2.1.1 Eläintautien torjunta ja eläintautivalmius

Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä syntyy yleensä joko pitopaikassa eläimen tai eläinryhmän kliinisten oireiden tai tuotannon tunnuslukujen muutosten perusteella tai näytteen tutkimuksen yhteydessä laboratorioissa. Kunnaneläinlääkärin on viipymättä tutkittava eläin, jossa epäillään lainsäädännön nojalla vastustettavaa tai uutta eläintautia ja arvioitava, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Kunnaneläinlääkärit ovat aina yhteydessä Ruokaviraston eläinlääkäriin eläintautiepäilyissä. Epäilyn kynnyks on syytä pitää alhaisena, koska eläintautitilanne saattaa erityisesti kansainvälisen eläinkaupan ja muun liikenteen vuoksi, ilmastonmuutoksen vaikutuksesta tai luonnonvaraisten eläinten tautitilanteen vuoksi muuttua nopeasti.

Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily tai lainsäädännön nojalla vastustettava tai uusi eläintauti on todettu, Ruokavirasto antaa pitopaikalle päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Kiireellisessä tilanteessa, jossa välittömät toimenpiteet ovat tarpeen eläintaudin leviämisen estämiseksi, kunnaneläinlääkäri voi tehdä väliaikaisesti voimassa olevan päätöksen. Päätös on välittömästi alistettava Ruokaviraston ratkaistavaksi. A–c-luokan taudin, uuden taudin sekä muun torjuttavan ja valvottavan eläintaudin taudinpurkauksissa Ruokavirasto johtaa eläintaudin torjuntaa ja sen leviämisen estämistä. Kunnaneläin-

lääkäri huolehtii taudintorjuntapäätösten täytäntöönpanoon liittyvistä tehtävistä.

Praktikkoeläinlääkärit huolehtivat eläintauteja koskevien säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta Kainuun ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella yhdessä valvontaeläinlääkäreiden kanssa. Kaikki kunnaneläinlääkärit pyrkivät osallistumaan Ruokaviraston järjestämiin koulutuksiin, joissa käsitellään eläintautiasioita. Ruokavirastossa on päivystys eläintautiepäilyjä varten. Kaikki Kainuun ympäristöterveyspalvelujen päivystävät eläinlääkärit ovat virkaeläinlääkäreitä ja pystyvät hoitamaan virkatehtäviä myös virka-ajan ulkopuolella.

Ruokavirasto voi tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkärin suorittamaan erikseen määritellyjä eläintautilaissa kunnaneläinlääkärille säädettyjä tehtäviä tämän toimialueen ulkopuolella, jos kyseessä on a–c-luokan tauti, uusi tauti tai muu torjuttava eläintauti taikka jos valvottavaa eläintautia esiintyy poikkeuksellisen laajasti.

Alueen toinen valvontaeläinlääkäri (Aila Rauatmaa) on nimetty valmiuseläinlääkäriksi. Valmiuseläinlääkärien osaamista hyödynnetään eläintautitapauksissa ja he osallistuvat eläintautien torjuntatyöhön. Ruokavirasto järjestää valmiuseläinlääkäreille vuosittaisen kansallisen koulutuspäivän (ns. Valmiuspäivä) ja lisäksi alueellista valmiuskoulutusta. Jokaisella valmiuseläinlääkärillä pitää olla mahdollisuus osallistua Ruokaviraston järjestämään valmiuskoulutukseen vuosittain.

Taudinpurkaustapauksissa, joissa joudutaan käyttämään useampien kunnaneläinlääkäreiden työpanosta taudin vastustustoimenpiteissä, keskitetään kiireellinen eläinten sairaudenhoito niille eläinlääkäreille, jotka eivät osallistu taudin torjuntaan. Tarvittaessa voidaan lyhytaikaisesti eläinten kiireellinen hoito Kainuun alueella järjestää neljän eläinlääkärin voimin.

2.1.2. Eläintautien ilmoittaminen

Kunnaneläinlääkärin on tehtävä ilmoitus Ruokavirastoon viipymättä, jos ilmoitus koskee luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia. Valvottavista ja asetuksen 325/2021 5 §:ssä luetelluista eläintaudeista on ilmoitettava seuraavana arkipäivänä. Muista ilmoitettavista eläintaudeista kunnaneläinlääkäri ilmoittaa kuukausiyhteenvedossa. Toimisto ilmoittaa tarvittaessa keskitetysti eläinlääkäreiden käyntimäärät Ruokavirastoon.

Ilmoitus kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille on tehtävä viimeistään seuraavana arkipäivänä, ja jos kysymys on raivotaudista tai pernarutosta, ilmoitus on tehtävä viipymättä. Ilmoituksen tekee kunnaneläinlääkäri tai Ruokavirasto erikseen sovitun mukaisesti. Lääkärien yhteystiedot löytyvät ruokamyrkytyssepidemiasuunnitelmasta.

Lainsäädännön nojalla vastustettavat ja ilmoitettavat eläintaudit on lueteltu lainsäädännön lisäksi Ruokaviraston verkkosivuilla.

2.1.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot

Viranomaisvalvonnan ja muiden viranomaistoimien yhteydessä otettujen näytteiden tutkimukset on suoritettava Ruokavirastossa tai Ruokaviraston nimessä virallisessa laboratoriossa. Kainuun ympäristöterveyspalveluilla on sopimus Savo-Karjalan ympäristötutkimuksen kanssa ja laboratoriolle on sivutoimipiste Kajaanissa. Salmonellanäytteitä lähetetään useimmiten Movetin laboratorioon postitse.

Kalantautinäytteet lähetetään tutkittavaksi Ruokaviraston Oulun laboratorioon.

2.1.4 Pakollinen zoonoosivalvonta ja vapaaehtoinen Maedi-visna/CAE-terveysvalvonta

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveysvalvonnan vähimmäistasosta. Kana-, broileri- ja kalkkunaparvi, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta. Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveysvalvontaan lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD:n varalta.

Scrabien tautivapauden seuraamiseksi otetaan näytteitä raatokeräilyalueen ulkopuolelta yli 18 kk:n ikäisistä pitopaikassa itsestään kuolleista tai lopetetuista lampaista ja vuohista. Niitä tiloja, joissa on pysyvästi yli 50 uuhia tai kuttua, veloitetaan lähettämään yksi näyte/tila. Näytteen lähettämisestä vastaa eläintenpitäjä tai kunnaneläinlääkäri, mikäli tila ilmoittaa asiasta kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit muistuttavat tilaa näytteenottovelvollisuudesta vuoden alussa. Y-aseamalla on taulukko, johon näytteenoton toteutuminen kirjataan AVIsta tulleiden tietojen perusteella.

Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluu yksi iso munintakanala ja munapakkaamo Kuhmossa, jossa tehdään tarkastuskäynti vuosittain. Pienimuotoista toimintaa harjoittavia kanaloita on Kainuussa 6 kpl (tilanne marraskuu 2025), jossa tarkastus tehdään joka toinen tai kolmas vuosi kanojen määrän mukaan. Alueen kunnaneläinlääkäri seuraa toimijan toteuttaman salmonellavalvontaohjelman toteutumista ja huolehtii ohjelmaan liittyvistä tilakäynteistä. Hän välittää terveysvalvonnasta saadut tiedot Ruokavirastolle.

Kainuun ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella vapaaehtoiseen terveysvalvontaan lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta on liittynyt 1 tila (tilanne marraskuussa 2025). Terveysvalvontaohjelmiin liittyvistä tilakäynneistä vastaa tilan sijaintikunnan praktikkoeläinlääkäri. Ruokavirasto antaa vapaaehtoiseen terveysvalvontaan kuuluvalla pitopaikalle terveysluokitusta koskevan päätöksen. Ruokavirasto valvoo tarkastuskäyntien ja näytteenoton toteutumista pitopaikoissa niiden terveysluokituksen edellyttämällä tavalla. Tarkastuskäyntien toteutuminen kirjataan y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon kohtaan valvonta/eläntaudit.

2.1.5 Vesiviljelylaitosten valvonta, eläintautien seuranta ja vapaaehtoinen BKD-taudin terveystarkastus

Vesiviljelylaitosten terveystarkastuksesta vastaa valvontaeläinlääkäri Tarja Lipponen. Vesiviljelylaitosten toiminta ja kirjanpito tarkastetaan vuosittain Ruokaviraston ohjeistuksen mukaan ja käynnit raportoidaan Ruokavirastoon.

Vesiviljelylaitosten kalanäytteet otetaan ja laitostarkastukset tehdään EU:n hyväksymien VHS-ohjelmien (rajoitusalueilla), lisävakuumohjelmien (BKD; IPN; SVC ja Gyrodactylus salaris -taudit) sekä osittain riskiperusteisuuden mukaisesti.

Laitoksia valvova kunnaneläinlääkäri kartoittaa alueensa laitosten mahdolliset riskiperusteet ja tiedottaa niistä läänineläinlääkäreitä. Tarkastuksissa tarkoituksena on valvovan eläinlääkäriin perehtyminen laitoksen toimintaan ja sen riskeihin erityisesti laitoksen laatiman omaavalvonnasta kuvauksen avulla. Laitosten omaavalvonta tarkastetaan ja sitä kehitetään yhdessä toimijoiden kanssa. Laitosten terveystarkastuksesta vastaavaa eläinlääkärää koulutetaan säännöllisesti.

Toimija vastaa vapaaehtoisen terveystarkastuksen ehtojen toteutumisesta ja sen kustannuksista.

2.1.6 Eläinten keinollinen lisääminen

Kainuussa ei ole tällä hetkellä toimivia eläinten keinolliseen lisääntymiseen liittyviä toimijoita.

2.1.7 Muu eläintautivalvonta ja -seuranta

A-c -luokan taudin, uuden taudin tai muun torjuttavan eläintaudin kasvaneen leviämisen vuoksi voidaan toimijoita velvoittaa ryhtymään tarvittaviin varotoimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi. Tällaisia varotoimenpiteitä ovat esimerkiksi velvoite suojata siipikarjaa kosketukselta luonnonvaraisiin lintuihin keväisin, velvoite suojata turkistarhat kosketukselta luonnonvaraisiin eläimiin sekä velvoite toteuttaa varotoimenpiteitä afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten villisikojen ja kotieläinten välillä. Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan säädettyjen velvoitteiden noudattamista. Ruokavirasto pyytää säännöllisesti kunnista eri eläintauteihin liittyviä seuranta-äytteitä (esim. lintuinfluenssa). Näytteenottopyynnöt tulevat valvontaeläinlääkäreille.

Afrikkalaisen sikaruton ehkäisemiseksi sikojen ulkonapito on sallittua vain tietyin ehdoin ja sikojen ulkonapidosta tulee ilmoittaa kunnaneläinlääkärille. Ulkonapitokiellon ehtojen noudattamista valvotaan tarkastuskäynnein. Kainuussa on vuoden 2025 lopussa 3 sikojen pitäjää, jotka ovat ilmoittaneet sikojen ulkona pitämisestä. Kunnaneläinlääkäri huolehtii tai ohjeistaa kuolleena löytyneiden ja liikenneonnettomuuteen joutuneiden villisikojen näytteenotosta.

Korkeapatogeenista lintuinfluenssaa on esiintynyt Suomessa luonnonvaraisissa linnuissa joitain tapauksia vuoden 2025 aikana. Tilannetta seurataan ja tarvittaessa tiedotetaan kansalaisia mm. kuolleiden luonnonlintujen aiheuttamista riskeistä ja oikeasta käsittelystä. Mikäli kuolleita luonnonlintuja löytyy useampia, lähetetään niistä näytteitä matalalla kynnyksellä. Siipikarjatilojen rekisteröitymiseen ja tautisuojaukseen kiinnitetään erityistä huomiota tilakäynneillä ja muissa yhteyksissä. Tarvittaessa ollaan henkilökohtaisesti yhteydessä siipikarjan pitäjiin. Virus on tarttunut viime vuosien aikana myös muihin eläimiin kuin lintuihin. Kainuussa ei ole enää yhtään toimivaan turkistarhaa.

2.2 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta

Maaeläinten, kuten nautaeläinten, sikaeläinten, lammaseläinten, vuohieläinten, siipikarjan, mehiläisten ja kimalaisten, turkiseläinten, kamelieläinten (kamelit, laamat ja alpakat), hirvieläinten (pl. poronhoitoalueen porot, jotka on merkitty paliskuntien poroluetteloon), hevoseläinten, tuotantokaniiden sekä sukusolujen ja alkioiden pitäjien on ennen eläintenpidon aloittamista rekisteröitävä eläinten pitopaikat sekä eläintenpito eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin. Vaatimus pitopaikkojen rekisteröinnistä koskee kaikkia maaeläimiä, lukuun ottamatta lemmikkieläimiä pitäviä kotitalouksia ja eläinlääkärien vastaanottoja ja klinikoita.

Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan tavoitteena on varmistaa, että eläimet ja niistä peräisin olevat elintarvikkeet ovat jäljitettävissä tuotantoketjun alusta loppuun. Jäljitettävyys on avainasemassa myös mahdollisen eläintaudin puhjetessa, jotta kyetään tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti erottelemaan todennäköisesti tartunnan saaneet eläimet muista eläimistä.

Ammattimaiseen tai muutoin laajamittaiseen seura- ja harrastuseläinten pitoon sekä avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoimintaan liittyvät pitopaikat tulee rekisteröidä eläinten hyvinvointilain nojalla tehtävän ilmoituksen yhteydessä. Rekisteröitäessä pitopaikkoja, joissa harjoitetaan kotieläinpihan pitoa, luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhausta tai riistanhoidollista tarhausta, tai ammattimaista tai muutoin laajamittaista hevoseläinten pitoa, toimijan tulee ilmoittaa Ruokavirastolle myös eläinten hyvinvointilain edellyttämät lisätiedot.

Koirien tunnistusmerkintä ja rekisteröinti Ruokaviraston ylläpitämään koirarekisteriin on pakollista. Vuoden 2025 lopussa alle puolet kaikista koirista on rekisteröity Ruokaviraston rekisteriin. Koirien rekisteröintipakolla pyritään mm. suitsimaan pentutehtailua ja laitonta maahantuontia.

Valvontaeläinlääkärit ja praktikkoeläinlääkärit valvovat eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säädösten noudattamista pääasiassa muiden tarkastusten yhteydessä. Mikäli valvonnassa havaitaan puutteita, eläinten omistajaa tai haltijaa neuvotaan tai kehoitetaan korjaamaan epäkohdat määräajassa. Myös määräyksen antaminen on mahdollista, mikäli epäkohtaa ei korjata kehtouksesta huolimatta. Erityisesti tuotantoeläinten kohdalla tieto merkinnän ja rekisteröinnin puutteista on saatettava aluehallintoviraston tietoon. Aluehallintovirasto perii merkinnän ja rekisteröinnin valvonnasta valvontamaksun, mikäli valvonnassa todetaan epäkohtia.

2.3 Eläinten lääkitsemisen valvonta

EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa yhdessä kansallisen lainsäädännön kanssa 28.1.2022 lähtien. Suuri osa kansallisista asetuksista on vielä muuttamatta, joten lainsäädännön siirtymävaihe jatkuu toistaiseksi.

Lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Ruokavirasto ja kunnan-eläinlääkärit Ruokaviraston määräyksen mukaisesti eläinten pitopaikoissa.

Ruokavirasto voi määrätä kunnaneläinlääkärin tekemään eläinten pitopaikkojen lääkekäytön ja kirjanpidon valvontaa esimerkiksi epäiltäessä lääkkeiden väärinkäyttöä sekä elintarvikkeiden jäämälöydöksiin liittyvissä tapauksissa.

Valvontaeläinlääkärit hoitavat Ruokaviraston eläinlääkejäämien valvontaohjelman näytteenottoon liittyvät tehtävät maidon ja muiden eläinperäisten elintarvikkeiden sekä elävien eläinten osalta ja hygieenikkoeläinlääkäri kalojen osalta.

2.4 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

2.4.1 Sisämarkkinakauppa

Elävien eläinten ja niistä saatavien sukusolutuotteiden sisämarkkinakaupan ehdoista ja valvonnasta säädetään sellaisenaan sovellettavassa EU:n eläin-terveyssäännöstyössä 2016/429 ja sen nojalla annetuissa delegoiduissa asetuksissa ja täytäntöönpanoasetuksissa sekä EU:n valvonta-asetuksessa 2017/625. Eri viranomaisistahojen tehtävistä ja toimivallasta sisämarkkinakaupassa säädetään puolestaan kansallisessa eläintautilaissa 76/2021. Ruokavirasto hyväksyy eläintautilain 39§ nojalla alueensa sisämarkkinakauppaan hyväksytyt laitokset. Hyväksynnän ehtojen toteutumisen valvonnasta vastaa kunnaneläinlääkäri.

Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja tai tuotteita on haettava Ruokaviraston suostumusta. Ruokavirasto ilmoittaa suostumuksista kunnaneläinlääkärille. Ruokavirasto hallinnoi kunnaneläinlääkäreiden TRACES- käyttäjätilejä (käyttäjien varmennus) ja opastaa järjestelmän käytössä. Useimmilla Kainuun ympäristöterveyspalvelujen eläinlääkäreillä on Traces-NT-järjestelmän käyttöoikeudet.

Sisämarkkinatuonti

Valvontaeläinlääkärit seuraavat saapuvia eriä TRACES NT-järjestelmästä. Saapuneet erät tarkastetaan tarvittaessa. Kunkin toimijan osalta tulisi tarkastaa vähintään yksi saapunut erä vuodessa. Kunnaneläinlääkäri voi tarkastaa saapuvan erän tai eläimen joko Ruokaviraston määräyksestä tai omasta aloitteestaan. Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES NT- järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvontaosion. Virkaeläinlääkärin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä. Näissä tapauksissa ollaan aina yhteydessä Ruokaviraston eläinlääkariin ja pyydetään lisäohjeita.

Sisämarkkinatuonteja on Kainuun alueella muutamia hevosia ja koiria vuosittain.

Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriltä lähetettävien erien tarkastamista. Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetysten ennen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä Ruokavirastosta kysytään tarvittaessa ohjeita. Kainuussa sisämarkkinavientiä on ollut mm. elävien kalanpoikasten ja mädin vienti Ruotsiin ja Ahvenanmaalle ja yksittäisiä hevosia ja koiria on viety eri puolille Eurooppaa.

2.4.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Vietäessä EU:n ulkopuolisiin maihin eläimiä tai eläinperäisiä tuotteita, kohdemaat edellyttävät useimmissa tapauksissa, että vietävän erän mukana seuraa virallinen alkuperämaassa myönnetty kohdemaan hyväksymä eläinterveystodistus. Viejän velvollisuus on selvittää kohdemaan asettamat tuonnin edellytykset.

Vain kunnaneläinlääkärit ja Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit voivat myöntää virallisia eläinterveystodistuksia eläimille ja eläinperäisille tuotteille.

2.4.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta

Ruokavirasto vastaa valvonta-asetuksessa ja lemmikkieläinasetuksessa jäsenvaltiolle ja toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyistä unioniin tuotavien eläinten ja tavaroiden virallista valvontaa koskevista tehtävistä, ellei niitä ole säädetty Tullin tehtäväksi.

Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettavien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. Keskinäisellä työnjaolla järjestetään toimenpiteisiin riittävä resurssi.

2.5 ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) tuli voimaan 1.1.2024. Osa lain nojalla annettavista asetuksista tulee voimaan vasta lähivuosina. Uudistetun lain ja asetusten edellyttämistä muutoksista on aktiivisesti tiedotettava eläintenpitäjiä, muita viranomaisia ja sidosryhmiä.

Valvontaeläinlääkärit vastaavat Kainuun ympäristöterveyspalvelujen alueella tehtävästä eläinten hyvinvoinnin valvonnasta. Tarkastuksen tekemisestä on laadittu erillinen ohje y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon.

Tiedot vastaanotetuista eläinsuojeluilmoituksista ja tehdyistä tarkastuksista kirjataan Y-asemalla oleviin Excel-taulukoihin. Kaikista tarkastuksista laaditaan tarkastuspöytäkirja. Valvontaeläinlääkäreiden alkuperäiset tarkastuskertomukset säilytetään valvontaeläinlääkäreiden toimistossa. Tarkastuksen tehnyt eläinlääkäri lähettää kopion tarkastuspöytäkirjasta Ruokavirastoon verkkosovellusta käyttäen. Myös tarkastusyhteydet raportoidaan samaan järjestelmään. Mikäli eläinlääkäri epäilee, että eläinten hyvinvointisäädöksiä on rikottu, hän lähettää tarkastuspöytäkirjan paikalliselle poliisille mahdollista esitutkintaa varten. Annettujen määräysten toteutumista seurataan uusintatarkastuksilla. Uusintatarkastukset pyritään tekemään mahdollisimman pian määräjän umpeuduttua.

Ruokaviraston eläinlääkärit neuvovat ja ohjaavat eläinsuojelutarkastusten teossa. Vaikeimpien eläinsuojelutehtävien osalta valvontaeläinlääkäri voi pyytää tarkastuksen ja päätöksen tekemistä yhteistyössä Ruokaviraston kanssa tai pyytää tehtävän siirtämistä kunnaneläinlääkäriltä Ruokavirastolle. Ruokavirastolla on mahdollisuus tehostaa annettuja määräyksiä uhkasakolla.

Eläinten hyvinvointilain 97§ mukaan valvontaviranomainen voi ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin ja hankkia eläimelle ravintoa, juotavaa tai eläimen tarvitsemää muuta hoitoa, jos se on välttämätöntä eläimen hyvinvoinnin turvaamiseksi eikä hyvinvointia voida turvata riittävän varmasti muulla tavoin. Eläin voidaan tässä tarkoituksessa myös ottaa haltuun ja toimittaa muualle saamaan hoitoa. Toimenpiteestä on ilmoitettava viipymättä Ruokavirastolle. Pieneläinten osalta voidaan Kainuun ympäristöterveyspalvelujen alueella järjestää hoitoa niissä löytöeläinhoitoloissa, joiden kanssa kuntayhtymällä on sopimus. Löytöeläinhoitolojen yhteystiedot ovat liitteessä 3. Tuotantoeläinten ja hevosten osalta on yleensä tarkoituksenmukaista järjestää eläimille hoitaja niiden alkuperäisessä pitopaikassa. Hoidon järjestämiseksi voidaan olla yhteydessä alueen lomituspalveluja järjestäviin yksiköihin Sotkamossa tai Ristijärvellä. Eläinten hoidosta, rehujen hankinnasta ja mahdollisesta myynnistä syntyvän rahaliikenteen hoitamiseksi kunnan on tarvittaessa perustettava oma tili.

2.5.1 Epäilyyn perustuva eläinten hyvinvoinnin tarkastus

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus tehdään, jos on perusteltua syytä epäillä, että eläinten hyvinvointisäädöksiä on rikottu. Tarkastukset tehdään joko ulkopuolisen ilmiäntäjän ilmoituksen, aluehallintoviraston antaman määräyksen tai muun epäilyn perusteella. Valvontaeläinlääkärit tekevät epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset tarvittaessa parityönä ja ne pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta. Ilmoituksen vastaanoton yhteydessä tarkastukselle tehdään kiireellisyysarvio. Kiireelliset tarkastukset pyritään tekemään vuorokauden kuluessa ilmoituksesta.

Valvontaeläinlääkäreiden ollessa poissa tai estyneenä eläinsuojelutarkastuksen tekee kiireellisessä tapauksessa praktikkoeläinlääkäri tai hygieenikoeläinlääkäri. Virka-ajan ulkopuolella kiireiset eläinsuojelutehtävät jäävät poliisin tai virkasuhteessa olevan päivystävän eläinlääkärin hoidettavaksi.

2.5.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonta

Eläinten hyvinvointilain mukaisia ilmoituksenvaraisia kohteita ovat hevostallit, koiratarhat, eläinkaupat ym. ammattimaisesti tai muuten laajassa mitassa eläintenpitoa harjoittavat toimijat sekä riistanhoidolliset tarhat ja lihan, munien ja siitoseläinten tarhat. Luvan- ja ilmoituksenvaraiset kohteet perustetaan EPR-sovelluksella, joko toimijan itsensä (sähköinen asiointi, vain ilmoituksenvarainen toiminta) tai Ruokaviraston toimesta (lomakeilmoitukset). Kunnat ylläpitävät tietoa alueellaan sijaitsevasta ilmoituksenvaraisesta toiminnasta. Kunnaneläinlääkäri seuraa säännöllisesti EPR-sovelluksen työjonoa saadakseen tiedon alueelleen perustetuista ilmoituksenvaraisen toiminnan kohteista. Kainuun ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella ilmoituksenvaraisia kohteita on vuoden 2025 lopussa 45 kpl. Näistä osa toimii kotirauhan piirissä, joten niihin ei tehdä tarkastuksia muutoin kuin epäilyyn perustuen.

Valvontaeläinlääkärit tarkastavat toimialueella olevat ilmoituksenvaraiset kohteet säännöllisesti. Hevostallien ja rekikoiratarhojen tarkastustiheys määritellään riskinarvioinnin perusteella joko 1, 2 tai 3 vuoden välein tapahtuvaksi. Riskinarviointi tehdään Ruokaviraston hyväksymien riskinarviointiperusteiden mukaisesti. Muut kohteet pyritään tarkastamaan vuosittain. Ilmoituksenvaraisien kohteiden tarkastuksia on suunniteltu vuodelle 2026 13 kpl.

Kasvatetun kalan hyvinvoinnin valvomiseksi tehdään suunnitelmallisia tarkastuksia. Tarkastuksia tehdään vuonna 2026 neljään ruokakalaa kasvattavaan laitokseen.

2.5.3 Eläinkuljetukset

Ruokavirasto myöntää hakemuksesta kaupallisen toiminnan yhteydessä eläimiä kuljettaville henkilöille ja yrityksille eläinkuljettajaluvat ja niihin liittyvät kuljetusvälineen hyväksymistodistukset sekä kuljettajan ja hoitajan pätevyystodistukset. Valvontaeläinlääkärit voivat tehdä kuljetusvälineiden hyväksymistarkastuksia Kainuun alueella Ruokaviraston määräyksestä.

Ruokavirasto on vuoden 2020 alusta määritellyt eläinten viennin kolmansiiin maihin mahdolliseksi myös Vartiuksen raja-aseman kautta. Tällöin EU:n yhteisten kaupallisia kuljetuksia koskevien kuljetussäädösten noudattamista on valvottava eläinten poistuessa alueelta. Eläinten vientiä Venäjälle ei ole ollut toukokuun 2022 jälkeen.

2.5.4 Teurastamot

Kainuun ympäristöterveyspalveluiden alueella ei ole teurastamoja.

2.5.4 Irrallaan tavattujen pieneläinten tilapäisen hoidon järjestäminen

Kunnalla on velvollisuus järjestää irrallaan tavattujen löytöeläinten hoito. Palvelu on ostettu yksityisiltä toimijoilta. Löytöeläintarhoja on Kajaanissa (Kajaani, Ristijärvi, Paltamo), Kuhmossa (Kuhmo, Sotkamo) ja Suomussalmella (Suomussalmi, Hyrynsalmi).

Rajavartiolaitokselta tulee muutamia ilmoituksia vuodessa irrallaan tavatuista koirista, joiden tiedetään tai epäillään ylittäneen Suomen ja Venäjän välisen rajan vapaana. Kunnaneläinlääkäri on tutkittava eläin raivotaudin varalta. Jos ei ole syytä epäillä rabiasta, eikä omistajaa löydy, tulee koiraa pitää löytöeläimenä ja toimia eläinten hyvinvointisäädösten mukaisesti.

2.6 ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

Sivutuotevalvonta toteutetaan Ruokaviraston vuosittain laatiman sivutuotevalvontaohjelman mukaan. Sivutuotevalvonta on toimijalle maksullista, paitsi maksutonta on epäilyn perusteella tehty tarkastus, jolla ei havaita epäkohtia.

Kainuun ympäristöterveyspalveluiden toiminta-alueella sivutuotteiden valvonnasta vastaa hygieenikkoeläinlääkäri ja tuotantoeläintiloilla tapahtuvaa sivutuotteiden säilytystä ja käsittelyä valvovat valvontaeläinlääkärit.

2.6.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Kajaanissa ja Hyrynsalmella toimii yksi pieneläintuhkaamo.

2.6.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Hygieenikkoeläinlääkäri valvoo toimijoita, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin kuten luonnonvaraisena elävien eläinten ruokintaan.

Aloitettaessa haaskaruokintatoiminta (käsitlemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa), on toiminnasta tehtävä ilmoitus haaskaruokintapaikkarekisteriin. Ilmoitus on tehtävä ennen haaskaruokinnan aloittamista viemällä haaskaruokintapaikan tiedot haaskaruokintapaikkarekisteriin Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin (EPR) sähköisen asiointin sovelluksen kautta. Sähköisen asiointin kautta voi myös päivittää aiemmin ilmoitettuja tietoja. Rekisteröinti-ilmoitus on mahdollista toimittaa myös kunnaneläinlääkärille, joka vie tiedot haaskaruokintapaikkarekisteriin. Ilmoitus sivutuotteiden käytämisestä haaskapaikalla tulee tehdä kolme kertaa vuodessa. Vuoden 2025 marraskuussa Kainuun ympäristöterveyspalveluiden toiminta-alueella on 118 rekisteröityä haaskaruokintapaikkaa, joista 11:stä on tehty vuoden 2025 aikana käyttöilmoitus (tilanne marraskuun puolivälissä).

Haaskojen käytön valvomiseksi tehdään haaskakäyttöilmoitusten seurantaa ja haaskapaikkatarkastuksia. Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Tarkastuksen voi suorittaa asiakirjatarkastuksena, jos säännöllisesti tehtyjen käyttöilmoitusten perusteella haaskaruokintapaikalla on käytetty vain luvallisia sivutuotteita järkeviä määriä. Haaskojen valvontaa tehdään yhteistyössä kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten sekä rajavalvontaviranomaisten ja poliisin kanssa.

Valvontaeläinlääkärit valvovat tiloilla itsestään kuolleiden ja lopetettujen tuotantoeläinten hävitystapoja. Toimijan on pidettävä kirjaa hautaamistaan tuotantoeläinten ruhoista ja kotiteurastuksen sivutuotteista sekä haaskalle toimi-

tetuista ruhoista. Hautaamisia seurataan tuottajien eläinrekistereihin tekemien ilmoitusten ja muiden havaintojen perusteella. Hautaamista ja muuta sivutuotteiden käsittelyä valvotaan riskinarvioinnin perusteella keskittyen niihin toimiin, joilla on kuollut tai haudattu tai teurastettu omaan käyttöön erityisen paljon eläimiä. Hautaamisista pidettävässä kirjanpidossa on havaittu paljon puutteita, joten se vaatii tiedottamista kotieläintiloille.

Kokonaisten märehitijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja teurastuspaikoista peräisin 2 ja 3 sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla. Kuolleena syntyneet eläimet saa haudata koko maassa.

Taulukko kuolleiden eläinten ja kotiteurastuksen sivutuotteiden käsittelyvaihtoehdoista

	rk = raatokeräily		h = hautaaminen					
	Kajaani	Paltamo	Sotkamo	Hyrnsalmi	Risti-järvi	Suomus-salmi	Puolanka	Kuhmo
nauta	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
lammas	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
vuohi	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
hevonen	h	h	h	h	h	h	h	h
sika	h	h	h	h	h	h	h	h
siipikarja	h	h	h	h	h	h	h	h

Alle 12 kk ikäisen naudan ja lampaan saa myös viedä haaskaksi.

Kaikkien kalasivutuotteiden osalta hautaaminen tai toimittaminen kaatopaikalle on sallittua erikseen määritellyllä syrjäisellä alueella, johon kuuluvat Kainuun ympäristöterveyspalveluiden toiminta-alueella seuraavat kunnat: Hyrnsalmi, Kuhmo, Suomussalmi ja Risti-järvi. Alkutuotannossa luonnonkaloista saatavien sivutuotteiden osalta koko Suomi on niin sanottua syrjäistä aluetta, jolla hautaaminen on sallittua.

2.7 EHDOLLISUUDEN VALVONTA

Ehdollisuuden valvontaan liittyvät tehtävät kuuluvat Ruokavirastolle. Mikäli kunnan viranhaltijan tekemässä perustarkastuksessa havaitaan mahdollisia ehdollisuuden laiminlyöntejä, on tästä välitettävä tieto Ruokavirastolle. Kunnan viranomaisten on tehtävä tarkastuksiin liittyvät asiakirjat riittävän tarkasti, jotta laajennuksia ehdollisuuden valvontoihin voidaan tehdä. Tarkastuspöytäkirjat lähetetään tiedoksi Ruokavirastoon mahdollisimman nopeasti. Alkutuotannon valvonnan tarkastukset kirjataan VATI: in, mistä Ruokaviraston eläinlääkäri näkee mahdolliset ehdollisuuden laiminlyönnit.

LAATU

Kainuun ympäristöterveyspalveluilla on käytössä vuoden 2023 syksystä lähtien Laatu.net -laatu järjestelmä. Eläinlääkintähuollon laatutiimiin kuuluvat hy-

gieenikkoeläinlääkäri Eero Schroderus, valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa, praktikkoeläinlääkäri Anni Kaasinen ja pieneläinhoitaja Janica Toro.

Auditointi

Laatujärjestelmän mukaisia sisäisiä arviointeja tehdään säännöllisesti 2–3 kertaa vuodessa.

Toiminnan kehittäminen

Suunnitelmaa päivitettäessä otetaan huomioon asiakaspalautteen, valitusten ja auditointien perusteella kehittämistä vaativat seikat. Kehittämiskohteista pidetään kirjaa ja niiden toteutumista seurataan.

Pandemiavalmius

Eläinlääkintähuollossa on laadittu suunnitelma toimenpiteistä, joilla saadaan turvattua välttämättömät palvelut pandemian eri vaiheissa. Toimenpiteet perustuvat osittain Ruokaviraston ohjeisiin kunnallisen eläinlääkintähuollon järjestämisestä pandemian aikana. Pandemiaan liittyvistä toimenpiteistä pidetään toimintapäiväkirjaa.

SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Eläinlääkintähuollon suunnitelma päivitetään tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Suunnitelmaa päivittäessä huomioidaan edellisen suunnitelman toteutumisen arviointi, aluehallintoviraston antama palaute sekä muilla tavoin kertynyt palaute kehittämistarpeista.

Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Eläinlääkäripalvelujen käytöstä tilastoidaan vuosittain sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana ja päivystysaikana. Suurelänkäynnit raportoidaan tilan sijaintikunnan perusteella, pieneläinkäynnit vastaanotoittain. Lisäksi kerätään tiedot tehdyistä terveydenhuoltokäynneistä, eläintautivalvontakäynneistä, eläinten hyvinvoinnin valvontakäynneistä ja sivutuotteiden käytön valvontakäynneistä. Tilasto liitetään valvontasuunnitelman toteumaraporttiin ja toimitetaan vuosittain Ruokavirastolle.

Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan toteutumisesta raportoidaan Ruokavirastolle vuosittain VASU-raportoinnilla.

Muita asiakirjoja ovat esimerkiksi:

- 1) Eläinten hyvinvoinnin valvontaan liittyvät asiakirjat

- 2) Terveysvalvontaan liittyvät asiakirjat (esim. kalaterveys- ja siipikarjan salmonellavalvonta)
- 3) Eläintautiepäilyt ja vastustettavien eläintautien hallintaan liittyvät asiakirjat

Ruokavirastolle tehtävästä raportoinnista vastaa se eläinlääkäri, joka on asiaa hoitanut. Asiakirjat on toimitettava Ruokavirastoon viivytyksettä erillisen verkkosovelluksen kautta.

Tiedot eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tehtävistä, joista kunta laskuttaa valtiota on toimitettava eläinlääkintähuollon toimistoon kuukausittain.

TIETOJÄRJESTELMÄT

Ruokaviraston tietojärjestelmät

Ruokavirastolla on hallinnassaan useita tietojärjestelmiä. Käyttöoikeudet Ruokaviraston tietojärjestelmiin haetaan pääsynhallinta-järjestelmän kautta.

Alkutuotannon tarkastukset kirjataan **VATI-tietojärjestelmään**.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri-sovellukseen rekisteröidään kaikki siika-, lammas-, vuohi- ja nautaeläinten sekä siipikarjan ja hevosten pitäjät ja pitopaikat. Myös laajamittaista seura- ja harraste-eläintenpitoa harjoittavat tai eläinten tuojiksi rekisteröityvät koirien- ja kissojen pitäjät rekisteröidään eläintenpitäjärekisteriin. Eläintenpitäjärekisteriin kirjataan myös haaskaruokintapaikat. Hygieenikkoeläinlääkärillä ja valvontaeläinlääkäreillä on eläintenpitäjärekisteriin selausoikeus sekä haaskanpitäjien osalta päivitysoikeus.

Eläintietojärjestelmä on sovellus lampaiden, sikojen ja vuohien rekisteröintiä varten ja nautarekisteri-sovellus on vastaava sovellus nautojen osalta.

Eläintenpitokieltorekisteriin (Elvis-sovellus) on selausoikeus valvonta- ja hygieenikkoeläinlääkäreillä.

ELTE-tietojärjestelmää käytetään eläintautien ja epidemioiden hallintaan.

Koirarekisterin avulla valvotaan yksittäisten koirien rekisteröintien lisäksi mm. laajamittaista eläintenpitoa ja eläinten kauppaa ja -välitystoimintaa.

Vesiviljelyrekisteri on vesiviljelyeläinten pitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty järjestelmä. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kalojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät joitain yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Vesiviljelyn pitopaikat ovat käytettävissä Vesiviljelyrekisteri -sovelluksessa.

Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään **TRACES NT**-järjestelmää, joka on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä. TRACES NT-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset että toimijat. TRACES NT-järjestelmän käytöstä järjestetään koulutusta, johon eläinlääkärit osallistuvat tarpeen mukaan. Tarvittaessa Ruokavirasto auttaa järjestelmän käytössä.

Valvonnan viranomaisestrinet eli Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu Ruokaviraston toimialan viranomaisten väliseen viestintään. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Työtiloja voidaan luoda myös muille kuin viranomaisille, esimerkkinä Kapula, jossa voidaan jakaa tietoa kaikille eläinlääkäreille. Pikantissa on eläintautien torjuntaa koskeva toimintaohjekansio ja eläintautiepidemioiden hallintaa varten oma työtila. Julkinen Ruokaviraston internetsivusto palvelee erityisesti kuluttajia, toiminnanharjoittajia ja yrittäjiä, kun valvojille suunnattu materiaali on Pikantissa.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä kuten **Naseva** eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä ja Sikava eli sikaloiden terveydenhuollon seurantajärjestelmä. Järjestelmiä käyttävät terveydenhuoltotyötä tekevät eläinlääkärit osallistuvat järjestelmien käyttöön opastavaan koulutukseen.

Kainuun ympäristöterveyspalveluilla on käytössä Laatu.net laadunhallintajärjestelmä. Järjestelmässä on eläinlääkintähuollon puolella mm. prosessikuvauksia ja lomakkeita eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan avuksi.

Eläinlääkintähuollon tarkastukset ja näytteenotot kirjataan mahdollisten tietojärjestelmäkirjausten lisäksi y-aseamalla olevaan Excel-taulukkoon.

Tietojärjestelmien käyttöön ja käyttöönottoon varataan riittävät resurssit ja varmistetaan niiden käytön osaaminen. Uusien työntekijöiden riittävät käyttöoikeudet varmistetaan ja henkilöt perehdytetään tietojärjestelmien käyttöön.

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue

Kainuun ympäristöterveyspalvelut, päivitys vuodelle 2025

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA

a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	139
Sikatilat	1 ?
Lammas- ja vuohitilat	160
Hevostilat	120
Siipikarjatilat	12
Vesiviljelylaitokset	20
Turkistarhat	-
Tarhatun riistan tilat	-
Mehiläistarhat	50
Muut tuotantoeläinyksiköt	300
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	8400

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT

a. Terveysterveystoimintatilat	Lkm
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila	150 ?
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila kunnaneläinlääkärin kanssa	135
Terveysterveystoimintatilojen osuus (% kaikista nautojen pitopaikoista)	97 %
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila	1 ?
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila kunnaneläinlääkärin kanssa	1
Terveysterveystoimintatilojen osuus (% kaikista sikojen pitopaikoista)	100 %
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila	0
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveysterveystoimintatilojen osuus (% kaikista siipikarjan pitopaikoista)	0 %
Muut terveysterveystoimintatilat	Lkm
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila	0
Tilat, joilla terveysterveystoimintatila kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveysterveystoimintatilojen resurssitarve (htv)	1 htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveysterveystoimintatila)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	1500
Sairaskäynnit päivystysaikana	400
Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	13000
Sairaskäynnit päivystysaikana	1600
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	10 htv

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

a. Terveysterveystoimintatilat	Lkm
Pakolliseen terveysterveystoimintatilaan kuuluvat pitopaikat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluvat pitopaikat	7
Uudistuseläimiä tuottavien sikojen pitopaikat, salmonellavalvonta	1 ?

Pitopaikat, jotka toimittavat nautoja keinosiemennysasemille, salmonellavalvonta	3
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Vapaaehtoiseen terveysvalvontaan kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	1
Tarhattujen hirvieläinten terveysvalvontaohjelma	-
Lohikalojen bakteeriperäinen munuaistauti (BKD)	
b. Muu eläinten terveyden valvonta (sis. mm. BSE-näytteet, kartoitukset)	20
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Sivutuotealan laitokset ja toimijat; hyväksyntä, rekisteröinti ja valvonta	5
Raatojen ja kotiteurastuksen sivutuotteiden hävityksen valvonta	2
Haaskatoiminnan valvonta	119
Turkiseläinten lajinsisäisen käytön valvonta	
Sisämarkkinakaupan, tuonnin ja viennin valvonta	
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraiset kohteet	Lkm
Kennelit	16
Hevostallit	20
Riistanhoidolliset tarhat	-
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	3
Eläinkaupat	2
Eläinhoitolat	4
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	180
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	20
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	1,5 htv

6. ELÄINEN TUNNISTAMISEN JA REKISTERÖINNIN VALVONTA

Eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamisen valvonta	
Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

LÖYTÖELÄINTEN HOITOTARHAT

Alue	Hoitotarhan pitäjä	Osoite	Puh.	Sähköposti
Kajaani Paltamo Ristijärvi	Oikarinen Anne Juliuksen eläinhotelli	Sonkajärventie 11 87100 Kajaani	045 1308049	anne.juliuksen@gmail.com
Kuhmo Sotkamo	Kilponen Anu Pieneläinhoitola Kiantime`s	Juonnontie 326 88900 Kuhmo	040 538 2428	anu@kilponen.eu
Hyrnsalmi Suomussalmi	Man-Man Oy	Kyröntie 93 89600 Suomussalmi	045 6150 411	elainhoitola.manman@gmail.com